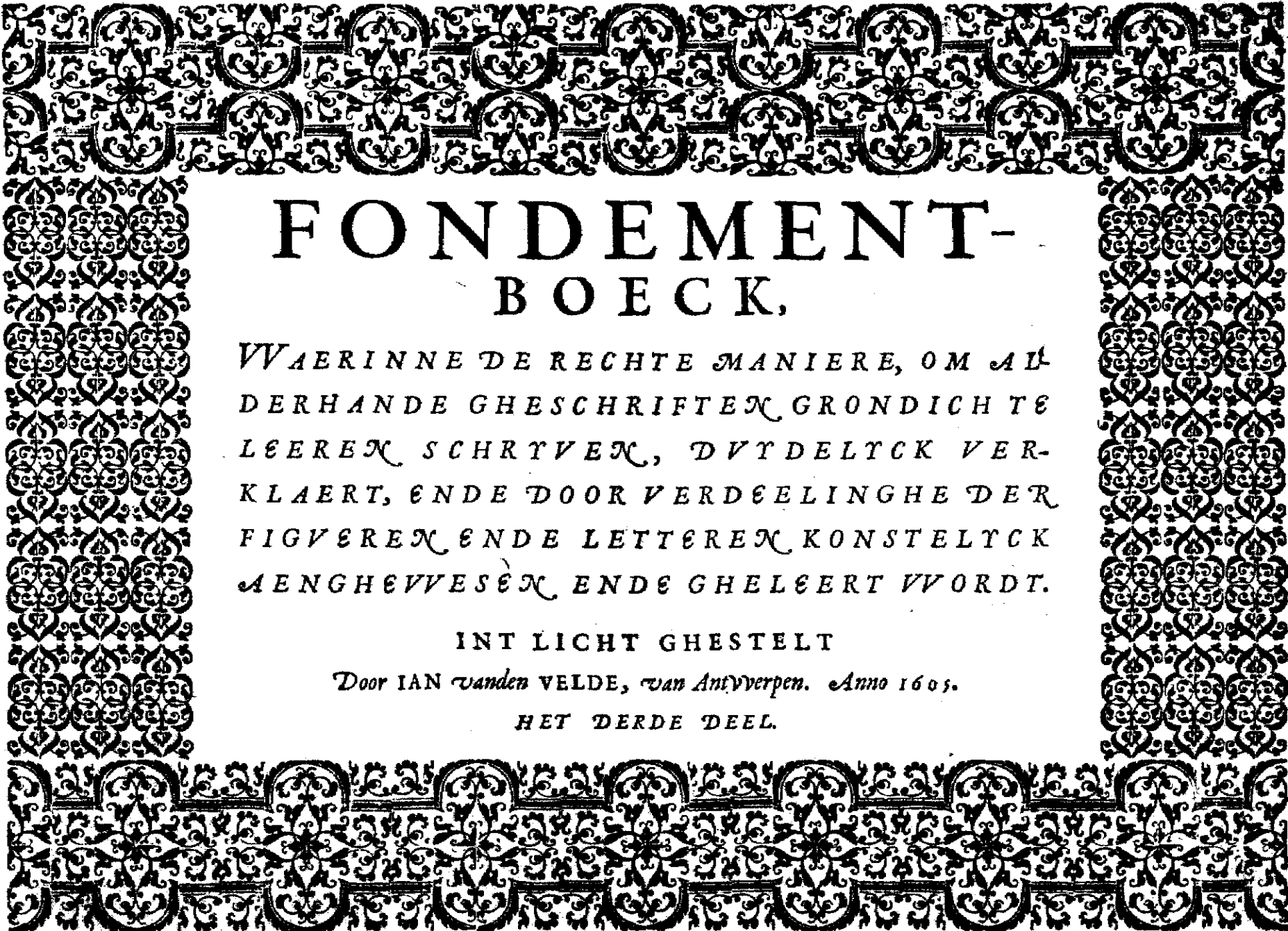

FONDEMENT- BOECK.

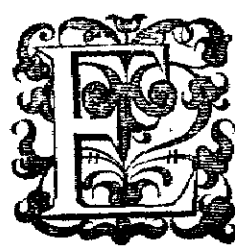
*WAERINNE DE RECHTE MANIERE, OM AUF
DERHANDE GHESCHRIFTEN GRONDICH TE
LEEREN SCHRYVEN, DUYDELTCK VER-
KLAERT, ENDE DOOR VERDEELINGHE DER
FIGVEREN ENDE LETTEREN KONSTELTCK
AENGHEVVESEN ENDE GHELEERT WORDT.*

INT LICHT GHESTELT

Door IAN vanden VELDE, van Antwerpen. Anno 1605.

HET DERDE DEEL.

EERVV. VVYSE, HOOGHGELEERDE Mr PEETER CARPENTIER. RECTOR DER STEDE ROTTERDAM.

 Ervveerdighe, VVyse, Hooch-geleerde, alzo V. E. eenighe van myne Schriften ghesien hebbende, dezelve achtende voor de Ioncheyt veel te swaer te vvesen om naer te leeren, zijnde veel eer een vverc (zoo V. E. zeyde) voor Meesters ende andere, die alreede inde Penne ervaren vwaren, dan voor de Leerlinghen ende Studenten, heb ic by de twee voorgaende deelen deses Boecx, dit derde vvel vwillen voeghen, int vvelcke ic maer alleenlijc de fondamenten van alderhande Gheschriften naect ende bloot hebbe vwillen stellen, zonder dezelve met eenighe trecken te vercierren; aenwvijfende door eene generale ende byzondere Instructie, hoedanich den aerdt der zekver zij, ende hoe die door verdelinghe der Figuren ende Letteren ghemaect moeten vworden, als ooc vvat Letteren haer schepsel d'een van d'ander nemen, het vvelcke ic zoo duydelijc ende grondich verklare, dat ic my verzekere dat dit Boec der fondamenten de Ioncheyt ende alle andere Aenkomelinghen zeer nut ende voorderlijc vvesen zal, om tot de perfectie van zoodanighe handt als sy begheeren zullen te schrijven, zonder behulp ende onderwvys van Meesters, te gheraken. Nu alzo V. E. Schole in Comensalen ende Discipulen overvloeyt, alzo dat dezelve vvel eene vande voornaemste hier te Lande ghehouden mach vworden, heb ic my verstout V. E. dit derde deel deses Boecx te presenteren, om die onder V. E. Discipulen (des noodich zijnde) te ghebruycken, ende onder tsvareur van wvven persooone alle andere, begheerich om vvel te leeren schrijven, mede deelachtich te maken. Ende alhoevvel vele hun laten duncken dat in alle konsten ende vvetenschappen de begheinselen het minste zij, niet teghenstaende dattet ghemeyn spreekvwoordt zeydt, dat een goet begheinselen de helft vants vverc is, nochtans ghemerct de begheinselen der Letteren vvonderbaerlijc ghevonden zijn ghevveest, ende dat door de verscheydene ghestaltenisse der zekver, ghelijc V. E. meer dan ghenoech bekent is, alle tghene dat in der menschen ghedachten zoude moghen vallen, andere vvijs van ons gheseten, ende over dvyssent Iaren de Naerkomelinghen verklaert ende achtergelaten kan vworden, behoudende in eeuwighe memorien der vromer Helden daden, ende der VVyser leeringhen die ons vanden beesten onderscheyden ende ter deucht stieren, heb ic dese myne ghifte vveerdich gheacht V. E. aen te bieden, ende al met eenen in wvve protectie tegens alle verachters ende lasteraers der zekver, te bevelen. Biddende desen mynen goeden vlijt ende vwillighen arbeijt, in teecken onser vriendschap, aenghenamelijc te vwillen ontfanghen, ende my altydts te houden voor

V. E. dienst-bereyden goeden Vriendt

IAN VANDEN VELDE

SYLVA

ad

Clarissimum ingeniosissimumq; bujus ævi Principem graphiarium D. I. Veldium Antverpium.

*Ædala Niliacas Memphis contexere Byblos
Enixa est, studium perdidit omne suum.
Roma superba Notas varijs variare figuris
Dum tentat; paucas Tullius ecce docet.
Cura fuit magnis tot jam labentibus annis
Mellea suppeditent scripta petita favis.
Sed confusa nimis statuunt cum plurima: pingunt
Grammata Castalijs invidiosa choris.*

*Forſitan æternos ſic permanſura per annos
VELDIVS Hesperidum ni ferat artis opus.
VELDIVS ingenux tradat documenta juventæ
Pingendi: digna hæc aurea mala viris.
Dicant Mattiaci, dicant uno ore Batavi
Queis aut privata aut publica chara ſalus;*

*VELDIVS ipſe typis ſcitè quod deſuit omne
Addidit, & pennæ reddidit elogium.
Cedite Niliaci ſcriptores, cedite Graji,
Nefcio quis majus proferat artis opus.
Roma ſuperba tace, ſi grammata talia quædam
Forſitan edideris, Roma ſuperba tace.
Summi & Athenarum nec jam laudentur honores,
Vnum pro multis fama loquatur opus.
Pergito ſic HERMEM Veldi ſuperare volatu
PAVSANIAE domitor ſcriptipotente manu.
Hæc niveis poſt fata vehat te gloria bigis,
Scriptor quod magno nomine victor ovas.*

H. CRANENBURCH. Schola Rotter. Didasc. prima.

SONNET.

*Octreurt dus Mare-Soon; hoe vindi hem nu den Vinder
Van't Affyriſch gheſchrift in ſyn ghemoedt beſovaert?
Syn Letters (duncken hem) en hebben gheen en aert,
Als Vanden Veldens doen, die ſchoon zijn zonder hinder.*

*Ziet, yeders ſchryfvens konſt door Hanſen bandt word minder,
Ghelijc elc licht ooc doet als Phœbus openbaert.*

*Met ſlechts een ſlechte Penn' veel hoogher Velde waert
Als Hermes wel ghewieët, en is ſyn overvinder:*

*Dus Velde vanden Veld' is Meeſter, Meeſter blijft,
Hy veld', en hondet veld, van al wat treët oft ſchrijft
Door oeffeningh' en vlijt, natuer ons hem beſtelde*

*Tot onſes Tijds cieraet, in dit vry edel deel.
Verdiende voortijds roem Apelles met ſpinceel,
Niet minder mette Penn', is nu leſweerdich Velde.*

K. V. Mander.

LOF-DICHT.

*At lof zal ic v nu, ô Velde konnen gheven,
Tot loon van dit ſchoon Werc, twelc v hands heeft ghewrocht
Met een vergulde Penn', end' konſtich woorts-ghebrocht
Ws d' in't-pot ws verſtandts, zeer wijsſelijc beſeven?*

*Een grondich onderwijs, der Pennen-konſt verheven,
Na den oprechten aert, van v hier wort ontknocht:*

*Om alderley Gheſchrift te ſchrijven wel bedocht,
Ghy ons demare ſtelc, als Meeſter wel bedreven.*

*Hoe de Penn' op het plat, ſchuyns oft dweers, over kant,
Teghens rugh, inde ſne, ghevoert wort met de hant,
End' wat verſchil daer zij vants lichaem en de leden,*

*Als ooc hoe lanck en breed, elck letter weſen moes
Door yeders fondement, ghy klaer aenwijingh' doet
Boven veel Meeſters kloeck, die ghy nu ſloot beneden.*

Caspar Bct.

GENERALE INSTRVCTIE DESES BOECK.

Grondich bericht om een goede Penne te maken.

Ele hebben dicvvils vervvondert ghevveeft, ziende met vvat vryicheyt ende ghevveldt eenige van myne trecken met de Penne (bykans teghens hare natuere ende macht) ghehaelt ende ghetrocken zijn; maer zoo vvanneer sy myne Pennen hadden, ende myne handt om die te bestieren, als ooc myne ooghen om die den vvech te vvijfen, sy zouden by experientie bevindē de Penne meer krachts te hebben, dan sy vvcl gheven ende toe haer eyghenen, ende en zouden zommighe niet voor onmoghelijc houden tghene ic met haer (onberoemelijc gesproken) in kloecheyt te vvege bringe.

Om vvclcker oorlake vvil ic voor ghenomen hebbe, al-eer ic tot d'onderrechtinghe vande Carācteren oft Letteren kome, een vvey-nich van des Pennen aerds te handelen, vvaerinne vry al vvat veel ghelegghen is, die vvcl te kennen, om allerley soorten van gheschri-f-ten te schrijven.

Ende hoevvcl daer niemant en is, hoe vveynich hy int schrijven ervaren zij, die niet en vveet hoemen een Penne maken zal, nochtans overmits ic dencke dat den meestendeel alle de particulariteyten niet en vveren die int snijden vande Penne behooren ghebruyct te vvor-den, om met meerder lichticheyt ende beter gratie te schrijven, zal ic myne maniere hier verklaren, veel liever hebbende van lancheyt berispt te vvorden, dan dat de Ioncheyt ende andere aenkomende

Schrijvanen myne onachtsaemhēyt beschuldighende, niet van de- ghe en zouden kunnen bereyden de ghereetschappen noodich totter Pennen-konste, vande vvclcke ic profefsie doe.

Voor eerst is van noode (ghelijc zulcx ooc by alle Konstenāers en andere Handtvverckers ghepleecht vvordt) datmen goede ghereedt- schap hebbe; zal dan de ghene die hem tot het vvcl schrijven beghe- ven vvil, voor al maken te hebben een goet Penne-mes, niet te breed oft te dic, maer van een subtiyle recht-doorgaende snede, de punt een vveynich van boven over-vallende ghelijc eenen havicx-bec, niet te kort, maer een vveynich vvtghefrect, ende den hecht vvat stijf inde handt, om dat zoo veel te bequamer te moghen handelen.

Om dan een goede Penne te snijden, zalmen den schacht nemen ende houden met tvvee vinghers, namelijc met den duym ende den voorsten vingher vande slincke handt, die latende rusten op den der- den, ende het Penne-mes inde rechte handt tot eenen duym breed na vanden punte, vvant de Penne alzo te zekerder ghesneden vvordt; daer naer zuldy met het voorste van tPenne-mes de schacht ontgin- nen, rustende metten duym vande rechte handt, op den vierden ende lesten vingher vande slincke handt, beghinnende dezelve t'openen met een langhachtighe snede van buyten over den buyc; tvvelc ghe- daen zijnde, zuldy beyde de zijden afnemen, ende daer naer de punt over dvveers, die ghy vvat breedtachtich laten zult, ende als dan de

zelve omkeerende met de snede aende punt van het Penne-mes, een spalte oft splitte inden rugghe maken, ende zoose ten eersten niet lanc ghenoech en valt, die met den naghel vanden rechten duym vwyder doen open splijten: ander besighen daer toe den hecht vant Penne-mes oft een ander schacht, maer dat valt onghereedt: Daer naer zuldy den bec over beyde zijden ghelijc vvt halen, dien afnemende ende scherp makende, tot dat ghy zien zult die bequaem te vvesen om de leste snede te gheven: De openinghe boven den bec zuldy maer tot de helft toe van hare diete afnemen, ende eens zoo lanc maken als den bec is, den vvelcken ic zoo breedt oft zoo smal make, na de Letter die ic voorneme te schrijven. Indien de schacht te hardt is, zoo zuldy de splitte vvat langher maken, ende te zacht, vvat korter, na dat ghy bevinden zult datse hardt oft zacht is.

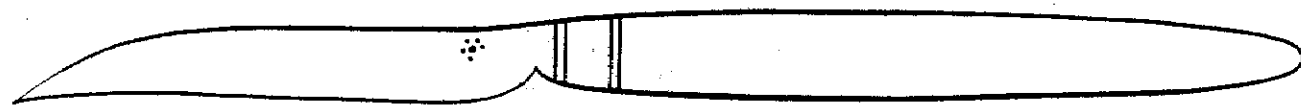
Rest het noodichste ende principaelste, namelijk, vanden bec te korten, die ghy v ghevvennen zult op den naghel van uyven slincken duym af te snijden, ende niet op een ander Penne, oft rondschacht, overmidts dat het onghemackelijc is, ende den duym veel gheree-der valt: Den bec dan afsnijdende op den duym, zoo zuldy het Penne-mes mette snede op den rugghe vanden bec een vveynich schuyns houden, ende snijden zoo van boven nedervvaerts tot de punte toe, om de samen-bindinghe vande Letteren zoo veel te reynder ende

subtijlder te maken; ende als dan het Penne-mes hervattende, de punte vanden bec noch eens recht afsnijden, ende aen beyde zijden vvat effenen, makende den rechten hoec een vveynich korter ende vvat dunder oft kleynder dan den slincken: vvat korter zeggh'ic, om datmen, om de Penne vvel te houden, de handt een vveynich na de rechte zijde buyghen oft deysen moet, ende vvat dunder oft kleynder, om dat den inēt des te beter vvt de Penne vloeyen zoude: den slincken hoec vvat grover, om dat dien meerder last lijdt, vvt oorsake dat de Penne meest na de slincke handt altydts vvtghedreven vvordt.

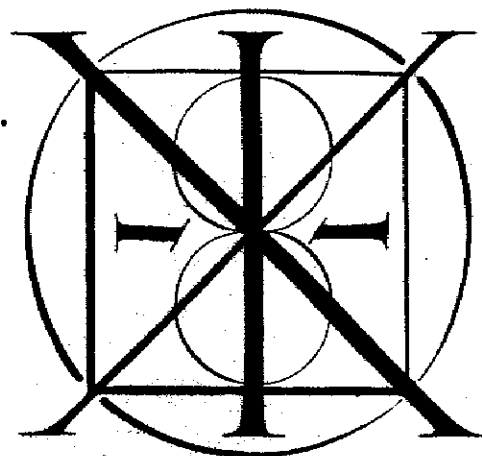
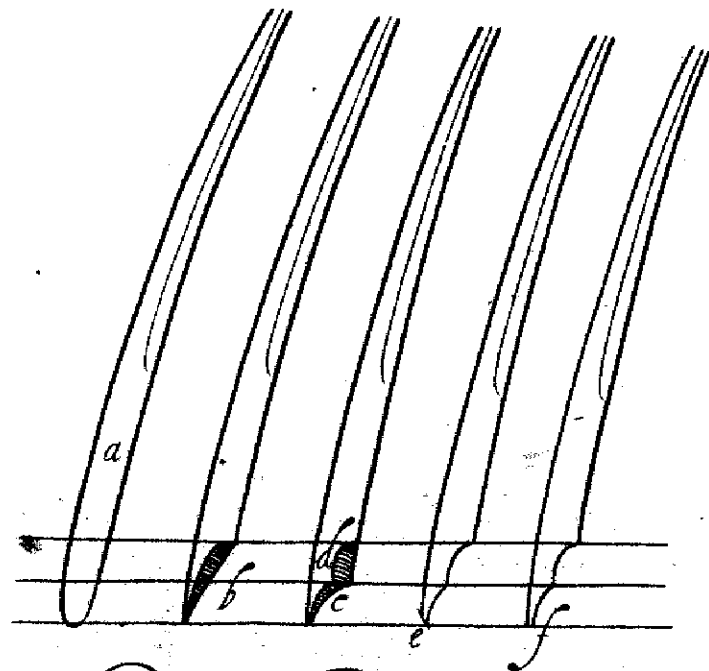
V nute vermanen, dat dezelve zoo reyn ghesneden moet zijn, datter gheene vefelinghen oft rouvvicheyt aen en zij, ic onnoodich achte, aenghesien de plompste zelve vvel oordeelen kunnen, dat de reynste instrumenten altydts de bequaemste zijn om hem daer mede te behelpen.

Hebbende nu de maniere ghevvesen, om de Pennē vvel te snijden, is voorder te vveten, datter dryerley soorten van Pennen zijn: d'eerste, daer van den bec effen is ende even lanc: ende de twee andere, daer van den bec oneffen ende niet even lanc en is, dewelcke ic hier, als ooc de maniere vant Penne-mes, ende hoe de Pennen ontgonnen moeten vvorden, by Figueren vvel heb vvillen aenvvijsen, om alle personen des te beter myne onderrichtinghe te openbaren.

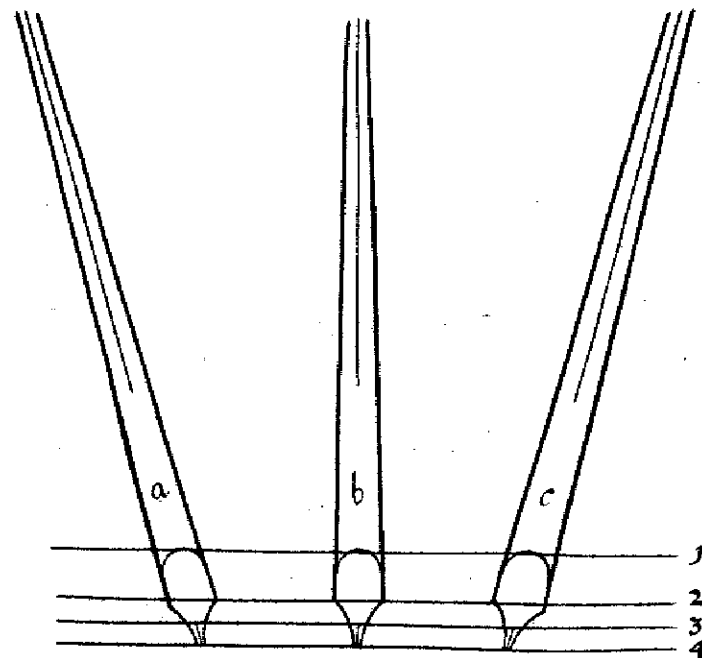
De Figueren zijn dese.

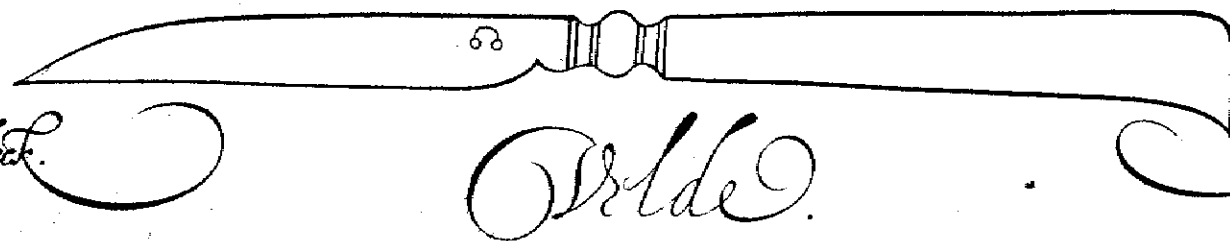
Figures van alle de

trecken der Pennen.

- a. Den schacht.
- b. D'eerste snede.
- c. De tweede snede.
- d. Druyt-solinghe.
- e. Den splits.
- f. De cortinge van beek.

Wilde.

- a. D'eren beek na de slincke handt toe wat langer.
- b. D'eren beek even lanck.
- c. D'eren beek na de rechte handt toe wat langer.

Tot vunt aerdt van Letter dese dryerley soorten van Pennen sullen ghebruyt vworden.

 M nute verklaren tot vvelcken eynde ic dese drie soorten van Pennen ghebruycke, zalmen vveten dat ic de effene ghebruycke om allerley grove recht-staende Fractur-schriften, Textur-schriften, Bastart-letter, groot ende kleyn, ende vervolgghens dien alle andere vaste vierkante ende ronde staende Letteren, tzij om opschriften oft eenige sententien en heerlijke spreucken te schrijven.

De twee oneffene gebruyc ic gemeynlijkē tot alle loopende handen, tzij Hoochduytsche oft Nederlandtsche: d'eerste van dien, daer van het beccken teghens de rechte handt langher is dan het slincke, ghebruyc ic meestendeel om een achter-overvallende loopende handt te schrijven: ende d'ander, daer van het beccken na de slincke handt langher is, dan het rechte, tot een voor-overvallende handt, ende ooc om te schrijven een Italiaensche handt, behalven dat den bec vvat langher ende scherper moet zijn, ende dat om de lenghde, subtylicheyt ende rondicheyt vande zelve Letter: ghelijc ooc den bec vande Penne om een Nederlandtsche ofte Hoochduytsche handt te schrijven, vvat korter moet vvesen, om dies vvil dat dees Letter veel korter ende vetter valt.

VVijders zoo gebruyc ic ooc noch een ander maniere van Pennen, zoo vvanneer ic een ronde loopende staende hant begheere te schrijven, vande vvelcke ic den bec, na dat icken effen afghefneden hebbe, vvat rondtachtich make, nemende aen beyde zijden de hoecxkens een vveynich af, doch zoo veel niet dat ic haer het platte doe verliefen, dan alleenlijc maer een vveynich vande snede, om datse te beter rollen zoude: ende dese is de ghene die zonder tvvijfel vvel den meesten spoedt gheeft, vvant al vvat rondt is dat moet vvel loopen.

Van ghelijcken ghebruyc ic ooc een zoodanighe Penne om myne trecken te halen, maer neme daer toe een schacht die vvat stijfachtich is, makende haren bec vvat langher, ende de splitte oft spalte van ghelijcken, om dat den inct des te langhzamer en van passe volghen zoude: Ende om te verhoeden dat dezelve niet en kritsele oft en sprinckele (ghelijc zulcx in myne Schriften niet veel ghesien en vwort) zoo voere ic dezelve teghens den rugge opvvaerts een vveynich overkant, ghelijc een Schip dat zoetkens laveert, om datse des te zoeter over tpampier svveven zoude, vvant die recht oft steyl teghens den rugghe opvvaerts te vvillen voeren, zalmen qualijc konnen beletten datse niet en kritsele, ende dat de trecken gheheel onzuyver vallen, der vvelcker glatticheyt ende reynicheyt, ic voor eene groote konste ende vvetenschap houde, als zijnde eene vande kloecste ende byzonderste grepen die een meesterlijc Schrijver tot vermaertheyt brengen mach.

Ende om noch breeder hier van allen Lief-hebbers ende Daders der Pennen myn maniere van doene t'ontdecken, zoo heb ic hun dit noch vvel vvillen te kennen gheven, te vveten, dat zoo vvanneer ic myne kracht (myne zegh ic niet voorders, dan zoo ic die door de ghenade Godes ontfanghen hebbe) inde handelinghe der Penne extraordinaris op een groot bladt vvil ghebruycken: Zoo neme ic een vande stijfste oft hartste schachten, die stellende met het voorste in vvat vvaters, ofte om tghereetste in mynen inct-pot, om die vvat sachter en ghemoedigher te laten vvorden, op datse alzo te bequamer zoude moghen vvesen om haer onder de trecken te buyghen, ende om inde svvaerheyt der zelve te verdueren, vvant al ist datse door het vwater oft door den inct vvat slapper ghevworden is, zoo blijftse nochtans in zulcke

in zulcke temperature volherdende, als icse te versachten ghestelt hebbe, tvvelc andere die zachter oft slapper zijn niet en vermoghen: vvant zoo haest den bec den inct ghenomen heeft, zullense terstont onder de handt besvviicken: vvaer vvt volcht dat de trecken zoo vroom ende kloec vvt zulcke Pennen niet vallen en vvillen: Ic neme ooc daer toe eenen vloeyenden ende loopenden inct, zonder eenigen cattoen daerinne te doene, op dat my de hayren inde Penne gheene verhiendinghe en zouden gheven, om zuyver ende reyn te schrijven: Ic verkiesse ooc daer toe glat ende vvcl ghelijmt pampier, om dies vville dat de Penne op het zelve te lichter voort schiet ende zoo vvan- neer ic zie dat den inct my te zeer loopt, zoo vvorpe ic een kleyn beetken gomme in mynen inct-pot om hem vvat meer te binden: tvvelc ic ooc doe als ic een stille ende traghe handt begheere te schrij- ven: ofte zoo niet, neme daer toe een soorte van pampier dat vvat tragher is, dan en schrijver niet gheerne op, overmidts de Penne te haest verslijt, ende de handt daer op te moede vvordt, als ooc om dat ic niet vele traghe Schriften en schrijve, als zijnde hedens-daechs vanden Koopman, Klercken ende Copisten niet veel gheacht, de- vvclcke het ghenoech zij, datse een schoone ende vaste loopende Letter voor ooghen hebben, zonder hun met eene te groote curieus- heyt het hooft te breken, hoeevvcl nochtans dat sy alle na de volko- mene perfectie van dien behooren te stane: Maer voor Edel-lieden, Advocaten, Secretarissen, Notarissen ende Schoolmeesters, ist zeer eerlijc ende voorderlijc dat sy verscheydene vvcl-ghemaecte ende per- fecte schriften schrijven kunnen, om hun daer mede des te beter ende bequamer ten dienste van Princen ende Heeren, ende tot voorderin- ghe van allerley Staten ende Republijcken te behelpen.

Hoemen de Penne vvcl vatten oft houden sal.

D Othier toe hevet my goet ghedocht van het snijden ende maken vande Penne, als ooc vande verscheydenheyt van die te handelen: is nu van noode ooc te vveten hoe dezelve ghevat, ghelouden, ende gheregeert zal vvorden: Ic houfe ghemey- nelijc met de dry vinghers, namelijc, met den duym, den voorsten ende den middelsten vingher, in voeghen dat den eersten vingher met den duym bykans ghelijc staet, ende den middelsten een vvey- nich vvtvvaerts, houdende de Penne neffens den naghel van dien, ende niet daer over; de tvvee andere zullen den middelsten vingher volghen, den vvclcken een vveynich op den goudt-vingher ten hal- ven rusten zal, ende den goudt-vingher op den kleynen vingher, alzoo dat de handt rusten ende steunen moet op dese tvvee, doch meest op den kleynen vingher, metten vvclcken ic maer alleenlijc het pampier en rake, te vveten, van de tvvee litten opvvaerts na den naghel toe, om te verhoeden dat sy de andere vinghers, die de Penne houden, niet en beletten haer te buyghen oft te verroeren en voorts te schieten, na datmen ras begheert te schrijven; Ic houde die ooc zoo in haer ghevichte, dat het opperste vande punte met het vvterste vande rechte schouvvcr over-een komt, ende make dat ic altijd den arm tot den elleboghe toe liber ende vry hebbe, daer mede een vvey- nich steunende op de tafel, latende de meeste svvaerte van dien aende schouvvcr hangen; het lichaem onderstuyt ic met den slincken arm, die ic op de tafel legghe om den rechten te verlichten, voor al vvcl lettende dat het pampier oft den boec daer ic in schrijve, recht voor my ligghe, ende het lichaem onghedraeyt blijve: Ic en sluyte de Penne ooc niet te vast tusschen de vinghers, ende en douvve die ooc

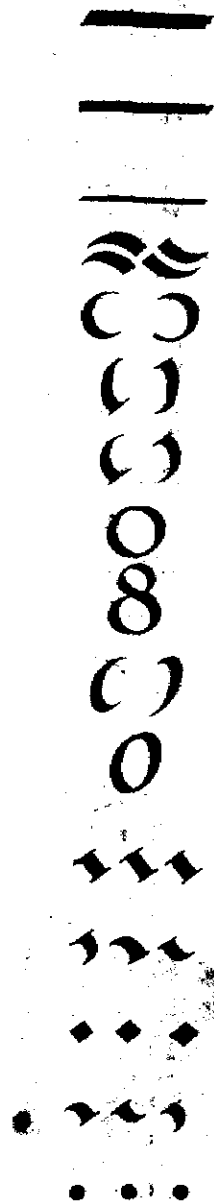
niet te stijf opt pampier, overmits ic bevind datmen de Penne te vast sluytende ende douvvende, de vinghers stracx moede maect: Van ghelijcken ooc, te zeer ligghende oft steunende met het lichaem op de tafel, belet datmen niet veerdich schrijven, noch gheene ghelijc-matighe dicke ende breedde der trecken ghehouden en kan, twelc het eenighe cieraet is aller Schriften. Kortelijc, ic houde de Penne in zulcker voeghen, dat als ic trecke eenen rechten nedergaenden trec na de maniere van het pas-loot, ofte eenen dvveersschen trec, beghinnende van de slincke handt tot de rechte, ofte erfelende met de averechte zijde vande Penne, dat die altydts met het platte ghemaect vvordt, dat is, met de breedde vanden bec: Ter contrarie, dien treckende dvveers over zijde, van de slincke na de rechte, ofte van de rechte na de slincke toe, die haelic met het scherp, oft om beter te zegghen, met de snede, dat is, het subtiylste ende dunste vande Penne, beghinnende met den rechten ofte slincken hoec der zelve: ende tot breeder verklaringhe van dien, hebbe ic hier de meest-noodichste by Figueren vvel vvillen stellen.

- 1 Den recht nedergaenden trec, genaemt by de Latijnen *Perpendicularis*, vverdt met het platte vande Penne ghetrocken alzo.
- 2 Den nedergaenden trec gehaelt met het platte dvveers van ter zijden, ghenaeamt *Obliquus*, vverdt ghemaect aldus.
- 3 Ende den anderen contrarie dien, ghenaeamt *Diagonalis*, vverdt getrocken met de snede vande Penne in deser manieren.

- 4 Een en anderen rechten dvveersschen trec gehaelt met het platte vande Penne.
- 5 Noch een en anderen ghetrocken met het halve plat vande Penne.
- 6 Noch een en anderen ghemaect met de snede vande Penne.
- 7 Andere trecken gehaelt met een en omkeer.
- 8 Eenighe halve ronde trecken.
- 9 Eenighe vvtgheftrekte halve ronde trecken.
- 10 Andere gheboochde halve ronde trecken.
- 11 Een en heelen ronden trec.
- 12 Een en ghevlochten ronden trec.
- 13 Halve vallende Ovalen.
- 14 Een heele vallende Ovael.
- 15 Lancvvorpighe Quadraten.
- 16 Kromme Quadraten.
- 17 Vierkante Ruyten.
- 18 Gheboochde Ruyten.
- 19 Ronde Punten.

B. Dese

Deſe ſuperficien ofte vlakke trecken zullen vanden genen, die totte perfectie der Penne zoeken te geraken, met alle vlijt vvaergenomen vworden, my verzekende dat hun dezelve van geen kleyn profijt en voordeel vveſen en zullen, gemerct dat onſe voornaemſte Schrifte vvt dezelve haren oofſpronc nemen, ghelijc ic daer van hier naer breeder verklaringhe hope te doen, radende alle de ghene die profefsie doen den kinderen te leeren ſchrijven, datſe hun zulcke trecken daer vvt

voor ſtellen, als ſy die voor een handt begheeren te leeren, hun daer inne zoo langhe oefſenende, tot datſe bequaem zullen vveſen om Letteren te leeren maken, voor al daer vvel op lettende, datſe de Penne vvel houden, ende hun vvijsen hoe ſy die in het platte ende in de ſnede voeren zullen, op datſe een fraeye en vaſte handt ſchrijven mogen, en gheen quade manieren aen en nemen, die hun zeer qualijc zijn af te brengen, en beletten eenē goeden aert van ſchrijven te leerē.

Declaratie der Figueren hier voren gheſtelt.

 L eer ic kome tot de fondementen onſer Gheſchriften, zoo heb ic hier eerſt vvel vullen verklaren, vvat te verſtaen zij met deſe boven-geſtelde Figueren, om alzo een bequaem inleydinghe te doene tot d'onderrichtinghe der Letteren. Den principaelſten trec, en den moeyelijcſten van al, is den *Perpendicularen* trec, den vvelcken ghetrocken vwordt met het platte vande Penne van boven recht nedervvaerts, zoo lanc en kort, na de grootte vande Letter diemen begeert te ſchrijvē, vvelcken trec voor al vvel vaſt behoort gheleert te vworden, als zijnde den genen vanden vvelcken meeft alle de Letteren hare gheſtalte nemen. Den *Obliquen* ende den *Diagonalen* trec, als ooc alle d'andere, vallen veel ghemackelijcker, en hebben ooc meer vryicheyts. Deſe vverden ghetrocken, den eenen met het platte vande Penne beghinnende vande ſlincke handt na de rechte ſchuyns nedervvaerts gaende, en vvederkerende van rechte hant na de ſlincke opvvaerts. Den anderē die inde vierkante Figueren vanden eenē hoec totten anderen getrocken vwort, is den genen die met de ſnede vande Penne de Letteren aen malkanderen bindt, tzij van midden vvt het lichaem aent hooft, oft van d'een beenken aen d'ander van beneden opvvaerts, vvant daer door vwort afgezondert de diſtantie en vviijde die de Letteren behooren te hebben. De andere trecken, namelijc de

Dvveerſſche, zijn de ghene die dvveers door de letteren loopen: Den eerſten die met het platte gehaelt vwort door de grove: Den tvveeden die met het halve plat gehaelt vwort door de middelmatighe: en den derden die met de ſnede vande Penne ghēhaelt vwordt door de kleyne Letteren: Sy vverden ooc gebruyct (zonderlinghe de tvvee leſte) om altemets het hooft ende den voet te maken van zoodanighe Letteren, daert den aerdt van mede brenght, als daer zijn de Romeynſche vierkante en ronde Letter, de Franſche, ende onſe ſtilſtaende Letter. De *Kromme* en *Ronde* trecken vverden altemets gehaelt met de ſnede vande Penne, en zonder afgaen voleynt mettet platte, ofte begoft mettet platte, en voleynt met de ſnede. De halve en heele *Ovalen* zijn de gene op devvelcke d'Italiaenſche hant meeft gefondeert vwort. De *Quadranten* dienen tot voetkens vande Textur-letter. De *Ruyten* tot de voetkens vande Fractuer ende Baſtardt-letter; en de *Punten* die ghemaect vworden met eenen dou vande Penne om op een i te zetten, en om te ſluyten eenē volkomē zin, tzij int middē oft int eynde vande regels.

Vvat den Konſt-lievenden hier van noch meer noodich is, zal hem de practijcke leeren, ende de fondementen hier naer volghende openbaren, daer van ſy-lieden de volkomen perfectie door eene gheduerige ſtudie zullen mogen bekomen, vvant *Niet zonder arbeydt.*

Inſtructie

M nu vvt alle dese trecken te komen tot een applicatie aller Gheschriften, zoo zullen vvy de oude Romeynsche Letter eerst voornemen, de welcke schijnt vande Griecxche haren oorspronckghenomen te hebben; ende alzo de zelve een vierkante Letter is, zoo heb ic die hier ghestelt by ordre, om hare proportie des te levendigher af te beelden, stellende dese vveynighe Figueren die boven de fondementen staen tot grondt ende fondement der zelve: als namelijc den *Perpendicularen* trec, den welcken regeert alle de platte streken die recht nedervvaerts gaen: Den *Obliquen* trec, alle

die, die vande slincke handt tot de rechte schuyns afgaen: Den *Diagonalen* trec, alle de halve platte streken die ter contrarie vande rechte handt na de slincke daer reghens gaen: ende den *Dvveersschen* trec die met het halve platte vande Penne ghemaect vvordt, alle de streken die onder ende boven de Letter over-dvveers en midden doorgaen. Ende den *Ronden* trec, alle de ghene die rondt vallen, der vvclcker punten met de snede vande Penne ghemaect vvorden, als ooc die van alle d'ander trecken die scherp vvtgaen, ghelijcmen vvt dese naervolghende Figueren klaerlijc zien mach.

Grondt ende fondement der Romeynscher vierkante Letter.

I - \ O / - 8 I 2 -

- 1 // A-A, V/V, VW/W, \ / X, V V, Y.
 - 2 { II, I P, P B, P R, I L, I T-F-E, I F-F, I K K, I D D, I H, I M M, I N N, T T, Z Z.
 - 3 C C, C C C, G, C O O, C O Q, 8 S S S S S, R.
- AVWXYIPBRLEFKDHMNTZ, CGOQS.

Instructie vande Romeynsche ronde Letter.

DE ghene die op dese boven-gefelde vierkante Romeynsche Letter veel ghepractiseert zal hebben, zal daer door lichtelijc tot de vvetenschap van dese komen, devvelcke vvt de vveynighe voor-ghemelde Figueren ooc haer ghestalte neemt, ende voornamelijc vvt de i, o, ende s, die meest het gantsche corpus van dese Letter regeren; anders gheen verschil hebbende, dan dat eenighe trecken onder ende boven haer corpus (dat is het lichaem) vvt springhen: Ende om hier te verklaren vvat ic met het corpus meyne, zoo zalmen vveten dat ic

het lichaem vande Letter noeme te vvesen tghene dat tusschen tvvee parallelen oft reghelen besloten is, ende noeme de leden te vvesen de trecken die onder ende boven dezelve vvt schieten, devvelcke ic (om die op haer proportie te stellen) boven niet hoogher, noch onder niet leegher en late vvt springhen dan eens zoo lanc als het lichaem groot is, vvt ghenomen de t, die boven den reghel maer het vierdepaert van haer lenghde moet vvt kijcken, ghelijc ghy in dese naervolghende af-beeldinghe ooc zien moecht.

Grondt ende fondement der Romeynscher ronde Letter.

a a, i, r r, r n, n m, t u, t t, v v, y x, z z.
c c, e, c d, c o, o g, c q, l p, l, b, h, f f, f f, s s s.

A a i r n m u t v y x z, c e d o g q p, l b h f f f f s.

DAer zijn noch meer andere Romeynsche Letteren, maer dese tvvee, hier voren gaende, zijn de ghene die hedens-daechs meest int ghebruyc zijn, vvt vvelcker grondt en fundamenten alle andere lichtelijc kunnen begrepen ende ghemaect vvorden: Derhalven ic den Lief-hebber bidde, hem met dese te laten vernoeghen, practi-

serende meest op de maniere van schrijven die nu in treyn is, ende devvelcke nu aldermeest gheacht vvordt, als daer zijn de nieuwve Italiaensche, Spaensche, Fransche, ende Duytsche loopende handen, vande vveleke ic principalijc voorghenomen hebbe in desen Boec vervolghens te handelen.

Instructie

Instructie vande Spaensche Letter.

DE Spaensche Schriften zijn tvveederley , devvelcke ghenaeemt vworden *Lettera Redondilla*, en *Bastarda*, dese tvvee zijn de voornaemste, overmits dat vvt dezelve alle andere rijzen, die by den Spagniaerden meest in ghebruyc zijn, als namelijcken *Lettra Redondilla llana*, *Liberala*, ende *Proceffada*, dat is, een traghe, een vloeyende ende een rassche Letter: De *Redondilla llana* en is de ronde Romeynsche Letter niet zeer onghelijc; het onderscheyt is, dat dezelve Letter al vvt

zo rondt niet gemaect en vvort als de ronde Romeynsche, maer vvat meer gedrongen, ende dat hare steerten vvat langer getrocken vvorden, naerlatende de voetkens die onder aende i i, ll, m m, n n, r r, en andere Lettere gemaect vvordē, der vvclcker stant al meest stomp en ront vvesen moetē, die beginnende en eyndende met de snede oft scherpte vande Penne. De tvvee formularē, in myn Boec gestelt, zullē v dienen tot exempel, en dese naervolgende fondamentē tot leeringe.

Grondt ende fundament vande Spaensche Lettera Redondilla Nana.

coaccrecd.cdeag.co.cq.pp' llb.fbh.fff.lfck.lll.
 ii.rrr.mrrr.tu.tt. xxy.z.z.z.z.

Acedogop. b h f k g l l l i m n r z u t t t . x y z z s e f t .

DE andere Spaensche Letter, diemen *Lettera Bastarda* noemt, en is d'Italiaensche oude handt niet zeer onghelijc, dan dat haer lichaem vvat grover, ronder, ende korter valt, ende dat hare leden onder ende boven anders ghetrocken, ghebonden, ende gheeyndicht vvorden, der vvclcker stant gheheel en al te beschrijven te lanc zoude vallen, biddende den Lief-hebber hem te vvillen vernoeghen met

d'exempelen die ic hem voor desen schencke, ende hem te behelpen met dese by-ghevoechde fundamenten, considererende datmen in eenen Boec alleen van als niet ghestellen en kan, ghelijcmen ooc in eenen Hof van alle kruiden ende bloemen niet en vindt; hoewel nochtans ic my verzekere, dat alle onpartijdighe dit myn Boec voor een vande meest-verciertste ende rijcste houden zullen.

Gronds ende fondement vande Spaensche Lettera Bastarde.

aa. cc. dd. ee. gg. ii. pp. qq. bb. ll. hh. ss. ff. kk.

rr. mm. nn. oo. uu. tt. vv. ww. xx. yy. zz.

Aaaceeffddggooqqllppbblllbbshffk. imnrutrvvxyzse.

Beschrijvinghe van d'Italiaensche Letteren.

D'Italiaensche Gheschriften die by de *Moderne Schrijvers* meest ghebruyct vvorden, zijn vierderley, namelijk *Lettra Formata*, *Posée*, *Cancellaresca*, en *Corfiva*, die de jongste van allen is. De *Formata* en dient maer tot den druc, en om eenige Carmen oft andere verssen te schrijven; sy is vvel de vetste ende grootste van allen, en derhalven gheschreven vvordt met een vetachtighe Penne, om haer corpus zoo veel te vromer te maken: Ic gheve haer bykans de breedde van haer lengte, ende make de trecken, die onder ende boven vvtspielen, eens zoo lanc als haer lichaem is, ende stelle de reghelen rvvee-mael zoo vvijdt van malkanderen alsse lanc is, ghelijcmen zulcx zien mach inde *Formulaire* die ic aen myn E. Heereden *PENSIONARIS* ende den *RECTOR* onser Stede dedicere. De *Posée*, dat is een stille oft traghe Letter, en is de *Formata* niet zeer onghelijc, dan datse maer een vveynich meerder ghedrongen vvordt, ende dat hare leden oft steer-

ten, die onder ende boven het lichaem passeren, met eenen omkeer ghehaelt vvorden; daer ter contrarie die vande *Formata* stomp ende recht afghesneden zijn: VVelcke *Lettre Posée* ic ghemeynelijc myne Discipulen gheve na te schrijven, die eerst een Italiaensche handt beghinnen te leeren, vindende dezelve d'alderbequaemste om een fondament te legghen, vvt oorfake dat die letter voor letter by-een ghestelt vvordt, zonder die aen malkanderen te binden, tvvelc voor de Aenkomelingē int begin vvat te svvaer valt. De *Cancellaresca* is na myn oordeel vvel de heerlijeste, ende de *Corfiva* de nutste ende ghehandtaemste, ende daerom zal ic my pooghen haer qualiteyten ende observatien ooc vvat breeder te verhalen, om den Lief-hebbers en Aenkomelingen een vvit te stellen, vvaer na sy hun ooghen-mere nemen zullen, om de schrift-matighe streken van eene zulcke excellente Letter zoo zeer naer te komen als moghelijc vvesen zal.

Voor

zeer ernstelijcken na-speuren zullen, veel eer zoeken de eens anders vverc te berispen, dan te verbeteren, dewelcke ic vvil ghebeden hebben, voor eerst een goet onderscheyt van d'een tot d'ander te vvillen maken, al eer sy de mildicheyt van myne Penne berispen: vvant al ist dat sy in eenighe der zelve, buyten de limiten deser myner Instructie, altemets ghevloghen heeft, zoo zalmen nochtans bevinden dezelve alzo gheregeert te zijn, datmen gheene confusie oft disgratie daer

inne bemercken en zal. De Poëten hebben hunne licentien; de Philosophen hunne exceptien, ende de Schilders hun cieraet: Alzo ooc de Penne van ghelijcken, dewelcke door de snel-lichte handt (ghelijc eenen die ras loopt oft gaet syne leden langher vvtstrect, dan hy vvel doet stillekens gaende) altemets ooc hare vleughelen vvat vvijders vvtspreyt, dan alse eene staende oft traghe Letter schrijft: vvant na den spoet, diemen doet, hem den voet zomtijds mis-zetten moet.

Hoemen de Penne snijden ende houden zal om een Italiaensche Letter te schrijven.

 Alzo ic hier voren maer een vveynich vande maniere aengheroert hebbe, hoe de Penne, om een Italiaensche Letter te schrijven, ghemaect moet vvesen, hevet my goet ghedocht, al-eer ic verklare hoe yeder letter int particulier ghemaect moet vvorden, hier vvat breeder haer maecsel te beschrijven. Men zal den bec vvat lancachtich maken, ende dien zoo veel niet vvt-holen als men vvel doet om een Duytsche handt te schrijven, op dat den inct zoo veel te lichter volghende, de kladdekens die aent beghin oft eynde vande letters komen, al met eenen trec ende in een reyse ghemaect zouden vvorden: Ic make den bec ooc vvat rondtachtich, de hoecxkens aen beyde zijden vvat afnemende, op datse opt pampier niet en vertrage, maer des te snelder voorts-schieten zoude; den bec zal ooc zoo breed ende smal ghesneden vvorden, naer de dicte en smalte vande Letter diemen begheert te schrijven; en de splitte naer advenant de lenghde van dien, om de vliegghende streken, die onder en boven vant lichaem vvtghedreven vvorden, zoo vet ende magher te maken, na datse hardt

oft zacht ghedout vvordt, ende zulcx na datmen kennen zal tot hare ghestalte te behooren. Ende alzo d'Italianen de Penne op een ander maniere, als vvy d'onse, houvven, zoo hebbe ic die hier ooc vvel vvillen beschrijven, om alle curieuse Gheesten te voldoen, ende te vermijden datmen my zoude moghen beschuldighen die niet ghevveten te hebben: vvelcke maniere ic ooc voor goet houde, vvt oorfake datmen, de Penne alzo houdende, zoo veel te lichter ende veerdigher schrijft: Sy houden de Penne maer metten duym ende den voorsten vingher, alzo dat het vvterste vanden duym kome te staen neffens het eerste lidt vanden voorsten vingher, den vvelcken ter zijden de Penne vvtghestrect ligghen zal, in voeghen dat dezelve kome te naken het derde ende leste lidt van dien: De andere dry vinghers zullen alle by ordre inde handt op malkanderen verkort ligghen; den middelsten vingher eensdeels op den goudt-vingher, en den goudt-vingher op den kleynen vingher, ghelijcmen vvt de Figure, die hier voren int beghin van d'Italiaensche Gheschriften ghestelt is, klaerlijc zien mach.

 M nu te komen tot d'onderrechtinghe van d'Italiaensche handt, zal ic van yeder letter bericht doen, hoe die ghemaeft moeten vvorden, ende vvelcke letteren haren oorspronc d'een van d'ander nemen, die alle vervatende onder dry principale, namelijcken *o i f*, vvt de vvelcke alle d'ander spruyten, derhalven ic ooc voor eerst verklaren zal hoe dese ghemaeft moeten vvorden.

De *o* beghin ic met den rechten hoec vande Penne, treckende een vveynich den duym dat de Penne kome te dalen na de slincke handt toe, plat nedervvaerts, en alsdan die keerende na de rechte hant, voer ic haer overdvveers opvvaerts, om het begin vande *o* te maken, en die te sluyten, makende dezelve onder en boven even vvijt, tvvelc haer meeste gratie is: Op vvelcke letter *o* meest het gheheele lichaem van d'Italiaensche handt ghevest en ghegront vvordt, overmidts die, als ooc alle de ander letteren, haer ghedaente van een oval neemt.

De *i* vvordt ghemaeft van eenen rechten nedergaenden trec, doch begonnen met een kleyn fijn trecken ghemaeft met desnede oft kant vande Penne, ende voleyndt met den rechten hoec vande Penne door een kleyn omtrecken, op de zelve maniere als vande *o*: Dese letter *i* heeft ooc een goet deel aen dit lichaem, ghelijc vvylcx al vervolghens zullen bevvijsen.

De *f* en is ooc van gheen minder kracht, als zijnde de ghene vande vvelcke alle de leden onder ende boven het lichaem vvtvlietende, haren oorspronc nemen; Sy vvort beghonnen metten slincken hoec vande Penne, op de maniere van een kleyn krom trecken, ende dezelve ommekeerende, ic het beghin vvederom ghenake, om haer

hoofst met een kleyn lancvvorpich kladdeken te maken; daer naer neder-dalende tot het tvveedde deel van hare lenghde, trecke ic de Penne na de slincke handt toe (tvvelc het derde deel is) makende aen haren steert een kleyn rondt kladdeken, ofte voleynde die met eenen vveder-keer na de rechte handt toe, scherp vvtgaende, etc.

Vvt vvelcke dry letteren, als levendighe oorspronghen van alle d'andere, vvyl de forme van elcke letter alleene verklaren zullen, beghinnende vande *a* af tot de leste letter vanden *A-b*.

De *a*, d'eerste letter vanden Alphabet, vvordt ghemaeft van *o* ende *i*, stellende oft voeghende de *i* al met eenen trec, zonder afgaen, teghens de rechte zijde vande *o*.

De *b* neemt haer vvesen vande tvvee opperste deelen vande *f*, makende haren buyc al in eenen vveghe van onder opvvaerts op de zelve maniere als de *o*.

De *c* beghin ic met een kleyn kladdeken, ghelijc thoofst vande *f*, maer al vvt niet zoo groot, ende make voorts haer lichaem ghelijc als oft ic een *o* vvilde maken, ende voleyndende, late inden omkeer de Penne opvvaerts scherp vvtvlieghe.

De *d* vvordt ooc eenfdeels vande *o* ende vande *f* ghemaeft, ic beghinse als oft ic een *a* vvilde maken, ende komende van boven schuyns nedervvaerts dalende, als oft ic een *i* vvilde maken, voleynde dezelve als *a*.

De *e* beghin ic met den rechten hoec vande Penne, ende die vven-dende na de slincke handt toe om thoofst te maken, keere ic de Penne nedervvaerts int platte, ende voleynde haer lichaem als *c*.

De *f* en heeft anders gheen verschil vande *f*, dan het kleyn trecken, tvvelc met de snede vande Penne dvveers door tlichaem der zelve ghehaelt vvordt: zomtijts vvordt haer ghedaente verandert door de verscheyden hoofden ende steerten die haer ghegeven vvorden, dewelcke zijn dryerley: D'eerste behoudt haer forme vande *f*: De tweede heeft den steert gemaect door eenen vvederkeer na de rechte handt toe, ghaelt metter platte vande Penne, die latende op den kant zacht vvrvlieghen: De derde vvordt het hooft ende den steert ghemaeft met eenen omkeer: vvelcke trecken ooc ghebruyct vvorden aen alle de andere Letteren, daer van de leden onder ende boven vvtspelen, als daer zijn *b d h k l p q*; Sy vvorden meest ghebruyct inde loopen handende, als zijnde die den meesten spoet gheven, ende die dezelve zeer verciere.

De *g* vvordt ghemaeft vande *o* ende vande tvvee leste deelen vande *f*, die hangende boven aen thoofst vande *o*, en halende haren steert opvvaerts met eene lichticheyt tot onder aende *o* scherp vvt.

De *h* vvordt ghemaeft op de maniere vande *b*, ende en heeft anders gheen onderscheyt, dan dat haer lichaem onder open is, ende tzelve vande *b* ghesloten; Sy vvordt ooc verandert op verscheyden manieren, ghelijcmen inde fondamenten hier naer zien mach.

Alhoevvel d'Italianen ende Fransoyfen gheen *k* en ghebruycken, heb ic al evenvvel hare forme hier ooc vvillen beschrijven, ende dat om alzoovvel den eenen als den anderen, van vvar qualiteyt die ooc zouden moghen vvesen, te voldoen. Sy vvordt ghemaeft vande tvvee opperste deelen vande *f*, beginnende haer hooft ghelijc thoofst vande *c*, ende kome daer vvt te ghenaken met de snede vande Penne het midden van haer corpus, keerende met het platte na de rechte handt toeschnyns nedervvaerts gaende, ende make haren steert een

vveynich gheboghen, dien voleyndende met de snede vande Penne scherp vvt.

De *l* neemt ooc haer ghesalte vande tvvee opperste deelen vande *f*; Sy vvordt gemaect onder met een deysinge na deslincke hant toe, en van daer vvederkeerende na de rechte, voleynt met een kleyn trecken gemaect met de snede vande Penne, een vveynich opvvaerts gaende.

De *m* vvordt ghemaeft van dry beenkens, ghelijckende de *i*, dewelcke al in eenen vveghe, zonder de Penne te lichten, aen malkanderen ghebonden vvorden, svvevende opvvaerts met de snede vande Penne over het eerste beenken, ende rondt neder-vallende met het platte vande Penne om het tweede beenken te maken, ende alzoovoorts het derde, tvvelc ic voleynde als de *i*.

De *n* vvordt van het eerste en derde beenken vande *m* ghemaeft.

De *p* vande tvvee onderste deelen vande *f*, ende een deel vande *o*, doch vvordt begoft ghelijc de *i* met een kleyn trecken ghetrocken met den rechten hoec vande Penne; Sy vvordt verandert inden steert ghelijc ic hier voren verhaelt hebbe, ende het lichaem vvordt altemets ghemaeft van een ronde *i*.

De *q* vvordt ghemaeft vande *o* ende *f*, ghelijc de *g*, hebbende anders gheene veranderinghe dan den steert, die dryerley is, ghelijc ic hier voren ghezeyt hebbe.

Daer zijn tvvee soorten van *r*, d'eerste vvordt ghemaeft vande *n*, ende vvordt begoft als de *i* met een kleyn trecken ghehaelt met de snede vande Penne, tvvelc gedaen zijnde, zuldy de Penne recht nedervvaerts trecken, ende van daer vvederom opvvaerts gaende tot de tvvee deelen van tlichaem toe, met den kant vanden rechten hoec vande Penne thoofst maken, ghevende int eynde een kleyn douken met het platte der zelve.

D'ander

D'ander : vwordt ghemaect vande o , te vveten, van het opperste en onderste deel der zelve: Ic beghinse van boven met eené omkeer, begheft met den rechten hoec vande Penne een vveynich opvvaerts en schuyns nedervvaerts gaende na de slincke handt toe, tot de helft vā haer lichaem, keere ic de Penne int platte vveder na de rechte hant toe, latende dezelve op den kant scherp vvt-vlieghen.

De kleyn s vwordt ooc ghemaect van het opperste ende onderste deel vande o , doch contrari de : , vvant ghelijc de : van boven na de slincke handt toe nedervvaerts ghetrocken vwordt, zoo vwordt ter contrarie dese s van boven met het platte vande Penne na de rechte handt toe schuyns nedervvaerts ghetrocken, makende haer hooft met een kleyn omkeerken, en alzo nedervvaerts gaende na de rechte handt toe, keere de Penne na de slincke hant om haren steert te maken, tyvelc gheschiet met een douken inden rugghe vande Penne, eens zoo groot als het hooft is. Tvvee deser ss vworden aen malkanderen gebondē, snijdende d'eerste met de snede vande Penne dvveers door haer lichaem opvvaerts gaende om thoofst vande tvveede te vatten, tyvelc met eenen omkeer door tlichaem der zelve ooc geschiet: Dese s vwordt ooc aen een p ende t ghebonden met eenen trec van haer hooft opvvaerts gaende tvvee-mael zoo hooch als haer lichaem lanc is, en van daer vveder omkeerende op den rechten kant vande Penne na beneden toe, hechte ende binde dezelve aende p ende t, ghelijcmen inde naer-volghende verdeelinghen zien mach.

De t neemt haer vvesen ooc vande i, sy vwordt het vierde-paert langher ghemaect, en heeft het lichaem dvveers doorsneden als f.

VVy hebben tvvee soorten van v u , d'eerste is een consone, en vwordt gheselt int beghinsel van een vwoordt; sy neemt haren oorspronc van een o : Ic make dezelve v op de maniere van tvvee lanc-

vorpighe virgulen, halende d'eerste van boven nedervvaerts, ende zonder de Penne van t'pampier te lichten, hale d'ander van beneden opvvaerts met de snede vande Penne, die voleyndende inden rugghe der zelve met een kleyn douken.

Van dese v consone vwordt de vv ghemaect in deser manieren, te vveten: Ic hechte aende zelve noch een v, die hangende boven aent hooft vande eerste v, makende dezelve van f'atsoene haer ghelijc te vvesen in lengde ende breedde, ghelijc ooc alle andere ghelijcformige letteren, eene ghelijcke breedde, lengde, en svvevinghe behooren te hebben, om haer zoo veel te meer gratie te gheven.

D'ander u is een vocale, ende vwordt ghemaect van tvvee i i te samen gebonden, halende den steert van d'eerste tot int midden van tlichaem om d'ander te vatten.

De x make ic ghelijc een kruyce, ghehaelt schuyns over-dvveers: Ic beghinne dezelve metten slincken kant vande Penne, ende dezelve stracx vwendende op het platte, trecke die vande slincke handt nedervvaerts na de rechte toe; daer naer beghin ic den tvveeden trec ghelijc ic thoofst vande c make, ende doorsnijde alzo den eersten trec midden door met den slincken hoec vande Penne, keerende oft vwendende int eynde even ghelijc als ic den steert vande kleyn s make.

De y spruyt vvt de x, verschillende alleen maer hier-in dat het kruys ten halven door haren steert afghesneden vwordt: Ic beghinse ghelijc den eersten trec vande x; daer naer kome ic van boven, makende haer hooft ghelijc als tzelve vande c, en dale inde snede vande Penne na de slincke handt toe neffens den eersten trec, ende make haren steert op verscheiden manieren ghelijc den steert vande f.

Dese y vwordt ooc verandert en ghemaect op een ander maniere, bindende haer tvvee tackē te samen, te vveten: Ic kome van beneden

den eersten tac opvvaerts, ende vvtspuytende boven bykans aent
eynde van dien met de snede vande Penne, die halende int platte een
vveynich gheboghen over-dvveers aenden tvveeden tac, ende vol-
eynde die met den steert vande eerste y.

De z neemt haren standt vande leste y, naer-latende den eersten
tac, make ic aent eynde vanden tvveeden, vvel verstaende den steert
vwighezondert, een kleyn gheboghen trecxken van tzelve fatsoen als
ist ghene dat de tvvee tacken vande y tzaen vergaert.

Dese onderrechinghe van elcke letter byzonder, hebbe ic hier tot

ghemeynen nut ende beste vvel vwillen beschrijven, en tot meerder
verklaringhe van myne ondervijfinghe, dese fondamenten na de
rechte af-komste ende oorspronc der Italiaenscher letteren, al met ee-
nen vwillen by voeghen: stellende onder daer aen den *A-b*, niet naer
d'ordre vanden Alphabet, maer schickende alle de letteren by-een
die vvt eenen ghelijcken oorspronc haer vvesen nemen; als ooc van
ghelijcken de letteren die op verscheyden manieren ghemaect ende
met verscheyden trecken van boven aemalkanderen gehangen vvor-
den, gelijc inden lesten regel vvt dese by-gevoechde plaetse te zien is.

Grondt ende fundament der Italiaenscher Letteren.

O. o o o. o g. o g g. c. c d. e. f. b b b h s s s k l l l f f f p p p.
b. i. i. i. r m m. n. n. r r. z. s s. t t. u. u. v v. x x. y y. r r y. z z.

A a g g c d e o f f b b b h s s p p. i m m m n n n r r r r z z s s t t t u u u x y y z z z.

A p p e s t s s p p o r e f f g e r i s e b e g e e d p e r s i r f f z z M p e l.

Hebbende verscheyden reysen ghemerct dat eenighe onervarende vele letteren in tvvec oft dry reysen halen, die nochtans al met eenen trec behooren ghemaect te vvorden, vvaer door gheschiet darmen zoo zeer niet spoeden en kan als men vvel vvillen zoude, ende met eenen de levendicheyt der zelve letteren zeer verduystert, hevet my goet ghedocht aen te vvijfen, vveleke letteren met eenen trec, ende met tvvec trecken moeten ghemaect vvorden.

De ghene die met eenen trec ghemaect vvorden zijn dese, *a b c e g h i l m n o q r s v u z*: Ende de ghene die met tvvec trecken ghemaect vvorden zijn dese *d f k p t x y*. Desghelijcken heb ic hier noch vvel vvillen by voeghen de letteren die op eenderley vvijfe begonnen vvorden, met een kleyn fijn trecxken gehaelt met de snede vande Penne, beghinnende vande slincke handt na de rechte schuyns opvvaerts gaende; als ooc de ghene die op eenderley vvijfe gheeyndicht vvorden met een kleyn om-trexcken na de rechte handt vtvvaerts, ghetrocken metten rechten hoec vande Penne. De ghene die eenderley beghinsel hebben zijn dese, *i m n p r u x y z*. Ende de ghene die op eenderley vvijfe gheeyndicht vvorden zijn dese,

a c d e i k l m v u: Dese particulariteyten heb ic hier noch vvel vvillen by stellen, alles tot voorderinghe vande Ioncheyt, en behulp der ghener die professie doen vande Penne.

Hier zoude noch vvel dienen by-gevoecht te zijne de verklaringe ende onderrechtinghe vande Hooft-letteren, diemen Capitalen oft Majusculen noemt: maer alzo dit vverc alreede zeer svvaer gevallen is, ende dat ic ooc tzelve niet gheerne en zoude belasten met te overvloedighe redenen te ghebruycken van eenderley materie, overmidts dezelve ooc meest haren oorspronc nemen vande *o* ende *s*, heb ic derhalven tzelve voor desen vvillen naer-laten, reserverende de reste tot beter ghelegentheyt.

Hier-en-tusschen vvil ic den Konst-lievenden ende Aenkomelighen ghebeden hebben, hun met de Capitalen, hier voren gaende, te vvillen behelpen; my verzekerende dat dezelve vvt d'Instructie hier voren ghenoechsaem zullen kunnen begrijpen, hoe sy dese Italiaensche Letter groot ende kleyne beginnen ende voleynden zullen, als ooc vvat reghel ende mate men houden moet, om dezelve handt vvel ende perfect te kunnen schrijven.

ONDERRICHTINGHE DER NEDERLANDTSCHEN GROVE ENDE KLEYNE LETTEREN.

M nu voorder te komen tot d'onderrechtinghe van alle de andere meest-ghemeynste Nederlandtsche Gheschriften, zal ic beghinnen vande grove Letteren; ende nemen de *Textur*, dat is de Huys-letter oft Baghijnen letter, zoomen se zoude moghen noemen, eerst voor handen, ende vervolghens dien, de *Fractuer* ende *Bastard* Letter, en zoo voorts tot onse Nederlandtsche Schriften toe.

Ende hoe vvel dese den Koopman noch Practijns niet nut en is, als dienende maer alleene om eenighe ghedichten, sententien oft spreucken te schrijven, tzij in eenighe Tafereelen oft groote Boecken; zoo heb ic even vvel den ghenen die hun daer mede behelpen, en die hun ondervinden velerhande Gheschriften te schrijven, daer van een kort bericht vvillē doen, en der zelve fundamenten onder aē stellen.

Instructie vande Textur Letter.

Komende dan tot d'onderrechtinghe vande Nederlandtsche Letteren, zoo zal ic beginnen aende *Textur Letter*, devvelcke van onse *Grove* ende *Bastacrdt* Letteren vvel d'oudtste is; Sy is ghemeynlijcken ghebruyct gheveest onder de Religieuſe, die der heyligher Legenden ende Mis-boecken in zoodanighe Letter gheschreven hebben; Sy vvordt op verscheyden manieren ghemaect: eenighe dringhenſe heel dicht by-een, ghevende haer maer de dicke van een achtstendeel van haer lenghde; andere stellenſe vvat vvijder van malkanderen, ende makenſe vvat dicker, namelijk het zefte-paert van haer lenghde, devvelckemy ooc bat behaecht dan de smalle maghere, overmidts dat inde zelve beter mate kan ghehouden vvorden, ende datſe eenen beteren standt heeft. Den *Perpendicularen* trec is den

genen vanden vvclcken haer corpus meest gemaect vvort, door dien haren standt meest lancvvorpich en vvtgheftrect is: haer hoofden en voetkens vvorden meest vande lancvvorpighe ende vvtgheftrecte quadraten ghemaect, devvelcke beghonnen ende voleyndt vvorden, tzij onder oft boven, met het scherp oft platte vande Penne: Zommige hanghen de hoofden ende de voetkens aen malkanderen, ende zommighe niet, tvvelc ic ooc voor beter houde, ende dat om datſe schoonder staet, ende lichter om lesen is: De trecken die dvveers door het corpus loopen vvorden met de halve breedde vande Penne ghehaelt, beghinnende vande rechte handt na de slincke toe, over-eenkomende altijs met de hoofden van d'ander letteren, ghelijc ghy vvt dese by-ghevoechde fundamenten zien meucht.

Grondt ende fundament vande Textur Letter.

· i i r r y r n r m u r v r w . i e a u u s s z z z .
i i c c o c a g d e q l t p p l b b h k l s t f z e .

ij r r y r n r m u r w a s s z z c o g d q t p l b b k l s t f z .

DE *Fractuer* Letter is van den Hoochduytschen gevonden, byden vvelcken die ooc meest int gebruyc is, om dat dezelve schoonder ende cierlijcker staet dan de *Textur*, ende ooc om datse ghemackelijcker ende spoedigher kan gheschreven vvorden. De Hoochduytsche schrijvense ghemeynlijc vvat vetachtich ende scherp, ghelijcke ooc alle hunne andere Schriften doe, die meest al met een vette Penne gheschreven vvorden: ende misprijsen ter contrarie alle andere maghere Schriften, der vvelcker lichaem ende leden bykans al even die zijn, ende zoo schraperich staen, als oftse de teeringhe hadden: ende om de vvaerheyt te zegghen, daer en is ooc niet dat de letteren meerder gracie gheeft ende aenghenamer maect, dan datse het lichaem vvel ghestelt hebben, dat is, dat dezelve vvat vetachtich gheschreven

vvorden, ende datse inde snede subtiyl ende scherp vallen. Dese *Fractuer* Letter en heeft anders gheen verschil, dan dat de hoofden met eenen omkeer ghehaelt vvorden, eensdeels die beghinnende met de snede vande Penne, ende voleyndende met het platte, vvederom die beghinnende met het platte, en voleyndende met de snede, daer ter contrarien de hoofde vande *Textur* lancvvorpich en plat gemaect vvorden, en dat de voetkens vande *mm* en *nn* onder vierkant zijn moeten als ruyten, en zommige van d'ander een vveynich rondtachtich, als oftmen de voer van een *o* zoude make, op de maniere vande halve gestrecte ronde trecken, hier voren inde Figueren aengevvesen, en noch andere die de voetkens op de maniere van gheboochde ruyten hebben, gelijcmen vvt dese volghende fondamenten zien mach.

Grondt ende fundament der Fractuer Letter.

l o o a o g g o q c c e d l o c e s s s s s s b f h k l s s f i t
 m n n r m m u i i r r x v v n w w p r r r v 3 2 2
 a g q c e d o s s b b f k l s s s s s s t t n m m u i r v v w w p r x x v 3 3 2 2

Instructie vande Bastærde Letter.

DE *Bastærde* Letter heeft gheheel een ander vvesen als de *Fractuer* Letter, nochtans die hem inde *Fractuer* Letter vvel zal gheoeffent hebben, zal de *Bastærde* Letter ooc vvel konnen schrijven, overmits die ooc by-na op de zelve maniere gheschreven vvordt, behalven dat het lichaem vvat rondtachtigher ende vierkanter moet ghemaect vvorden; daer ter contrarie de *Fractuer* Letter het lichaem lancvvorpigher ende vvat meerder vvtgheftrect heeft, en dat de vvtkiijkende letteren van dese boven plat en zonder hoeft moeten vvesen, hoevvel nochtans eenighe Schrijfmeesters haer ooc een hoeft maken, tvvelc ooc vvel gheschieden mach om die een

veranderinghe te gheven. De *halve gheboochde ronde trecken*, zijn de gene vande vvelcke meest alle de letteren, die kantachtich-rondt zijn, ghemaect vvorden, ende den *Perpendicularen* trec, alle de letteren die recht nedervvaerts gaen, der vvelcker voetkens vande gheboochde ruyten ghemaect vvorden, vvtghezondert die vande *h h ff mm* ende *nn*, die geen voetkens en hebben, maer onder stomp ende plat vvesen moeten: Ic make hare leden eens zoo lanc als tlichaem is, vvtghenomen de *d* ende *t*, die boven vvt den reghel maer de helft van haer lengde moeten vvtkiijken: Den standt van haer dicte en breedde meuchdy voorts vvt dese volgende fondamenten speuren en afmeten.

Grondt ende fondament vande Bastærde Letter.

c c c a c q o g c o c d c c c e e s - z z - 3. l l b l b k l l s s f i s s f u.
i i r n r m i r i u p l p r v v o n n w o r x v v y z.

a g g o d c c c e e s - z z - 3 l b b k s s f i s s f u i i n m r u p p o n n x y z.

DAer zijn noch meer andere manieren van grove Letteren te schrijven, zoo veel Hoochduytsche als Nederlandtsche, die ghe-naemt worden *Cantzellery* Schriften, Gheleghde ende Gheschovene: maer alzo ic ghezeyt hebbe, alleenlijcken vande byzonderste ende meest-gebruyckelijste te handelen, (hoe veel onbe-

roemlijc ghesproken ic den Liefhebber van alderley soorten zoude kunnen deelachtich maken alzo dat zes deser Boecken niet genoeg en zouden vvesen die te begriipen) zal ic voorts varen tot onse ghemeyne Nederlandtsche Letteren, om haer ghestaltenisse en qualiteyten, na de gave die ic van Gode ontfanghen hebbe, te beschrijven.

Afdeelinghe der Nederlandtscher ghemeyne Letteren.

DE Nederlandtsche Letteren oft Gheschriften zijn vier principale, daer onder begriipende alle andere die naer onse vvijsse zouden moghen gheschreven vworden: D'eerste is een vierkante stil-staende Letter, dewelcke ic stelle ende houde als oorspronc van alle d'ander, die legghende ghemeynelijc de Ioncheyt voren, tot grondt ende fundament, om een vaste ende veel-ghemaecte stercke Letter te leeren schrijven; Sy schijnt zeer traech ende lanclaem voorts te schieten, nochtans zal den ghenen, die se ghevvoon is te schrijven, daer mede veel ras door-gaen, overmits die ooc ghebonden en aen

een ghekoppelt vwordt. De andere dry vworden ghe-naemt loopende oft rassche handen, daer van d'eerste een rechte Letter is; en de andere twee vallende, d'eene voorvvaerts-over, ende d'ander achtervvaerts; welcke twee vallende loopende handen haer vvesen ende maecsel vande Hoochduytsche Schriften genomen hebben, namelijc vande Ronde ende Currente handt, doch behoudende hare natuere, zonder dezelve met de Hoochduytsche Letteren te vermenghen.

Deze vier naervolgende regelkens zullen de Konstbeminder diene tot exempel der voorsz vier principale Nederlandtsche Gheschriften.

F De

*De ghebeddinghe des Beeren, maect alle dinghen vruchtbaer.
De Doorlinghe ende Ademgheue Heere.
De summe der dinge, besouder gode, d'indere.
De ghegrondeghe Commandenich, en de voorgaende.*

DE eerste staende loopende handt houde ic voor de schoonste ende vvel-ghemaectste, zijnde zeer nut ende bequaem voor Advocaten, Secretarisen, Notarisen, en andere Practisijns om Brievē, Requestē, Consultatien, en Remonstrantiē aen groote Heeren teschrijven, als ooc Contracten, Obligatien en Quitantien, overmits alle dese Instrumenten in een volkomen leesbaer Letter behooren gheschreven te vvorden, ende dat dese de perfectste van dryen is: De andere tvvee dienen den Koopman, hoevvel den Curieusen de eerste ooc vvel ghebruycken mach, ghelijcker vele zijn die zeer gheerne een schoone vvel-ghemaecte Letter zien: maer alzo de tvvee vvel de spoedichste zijn om brieven metter haest af te veerdighen, ic dezelve aen den Koopman dedicere, als ooc aen alle Practisijns, tzij om te minuterē, eenich *Project* oft bevvorpinghe te maken, daer toe hun een spoedighe Letter zeer behulpich is, om metter vaert, tghene het verstant zal ontfangen hebben, opt pampier te stellen, het vvelc altemits, door de traecheyt der Pennen, vvt de memorie gaet.

VVy hebben noch meer andere soorten van Gheschriften, als by namen *Lettre d'estat*, kleyn ende groot; als ooc rvveederley ronde Letteren, een stille ende loopende: De *Lettre d'estat* bestaet hier-inne, dat dezelve letter voor letter by-een gezet vvort, en dat de *m m* en *n n* met tvvee en dry trecken naect en bloot gheschreven vvorden, zonder veel andere trecken daer-inne te ghebruycken, gelijcmen inde vierde

Materie deses Boecx (beginnende met den name van *Jules Cesar*) zien mach: De stille ronde Letter differeert van de stille vierkante Letter hier-inne, dat alle de letteren rondtachtich beghonnen ende voleynt vvorden; ende dat de beenkens vande *m m* en *n n* (die in alle Schriften altijs de meeste veranderinghe maken, overmits dat die tghheel corpus aller letteren den meesten standt ende vvesen gheven) boven rondt aen malkanderen ghebonden vvorden; daer ter contrarie de beenkens van d'ander vierkantich zijn, ende van onder opvvaerts met de snede vande Penne scherp ende kantich aen malkanderen gehanghen vvorden; ende dat de *i i* ende *u u* van onder opvvaerts al rondtachtich aen d'ander letteren verzamelt ende ghehecht moeten zijn; ende die van d'ander scherp ende kantich. De loopende ronde Letter komt de stille heel naer, gheene veranderinghe hebbende, dan dat haer vleugels ende leden vvat vloeyender ende liberaelder onder ende boven de reghels vvtsvveven, en dat eenighe der zelve letteren, vvt oorfake der veranderinghe, op een ander vvijse veel ghareeder en bequamer aen malkanderen gebonden vvorden, ghelijc de loopende handen door d'invoeringe van vele verscheydene letteren zulcx mede brenghen. Dit onderscheydt heb ic hier, tot vernoeghinghe der Konst-lievenden, noch vvel vvillen by voegen, hun vvijfende voorts op de Exempelen hier voren in myn Boec gestelt, inde vvelcke sy het onderscheyt van d'een ende d'ander door ee onpartijdich naer-zoecken klaerlijc zullen moghen aenschouven.

NV, dus verre van elcke soorte van Letteren int korte ghehandelt hebbende, rest het byzonderste en voornaemste van al, dat is, te verklaren hoe onse Nederlandsche Letter yeder int byzonder moet ghemaect vvorden, het vvelc voorvvaer vry al vvat vvvaer om doen is, overmidts desen vvech noyt hier te voren van eenich Meester (myns vvvetens) ghebaent is ghevveest, nochtans hebbende dit vverc voorgenomen tot profijt ende voordeel van alderley staten van personen, die eenichsins begheerich zijn om tot de perfectie vant vvel schrijven te komen, zal ic my pooghen, door de liefde die ic tot de ghemeyne vvvelvaert draghe, hun desen vvech zoo ghemackelijke te maken, dat sy daer door tot de volkomenheyt van dien zullen moghen gheraken, ende my lof ende prijs gheven: ghemerct dit alles tot hunnen besten gheschiedt.

Om nu te komen tot d'onderrechinghe van elcke Letter int byzonder, zal ic de vierkante stil-staende Letter voornemen, ende haer vvvesen alleene beschrijven, overmidts vvt dezelve, als van een fundamentael Letter, meest alle d'andere haren oorspronc nemen, ende beghinnen vande *a*, d'eerste letter vanden *A-b*, als zijnde de ghene vande vvelcke alle ronde letteren haer maecsel ontfanghen.

Ic beghinne de *a* met het scherp vande Penne, deylende een vveynich na de slincke handt toe, ende vvendende de Penne stracx op het platte, make een halve ronde, die ic met de snede onder een vveynich vvrvvaerts gaende, ende van daer vvederkeerende opvvaerts, voleynde, ende al met eenen trec, zonder de Penne vant pampier te lichten, vatte ic inden rugghe het beghinsel om haer hooft te maken, vvvelc ic (van daer vvederom naer de rechte handt keerende) met het

platte doe, een vveynich holachtich ende scherp vvtgaende, ende erfelende vvederomme een vveynich na de slincke handt toe, valle met het platte dicht teghens de rondicheyt van haer lichaem aen, en voleynde alzoo dezelve op de maniere vanden eersten halven ronden trec scherp vvtgaende; Sy moet ghemaect vvorden met eenen trec.

De *b* en is ooc van gheen minder kracht, sy ghebiedt over alle de letteren die na de maniere vanden *Perpendicularen* trec recht neder-vvaerts ghetrocken vvorden: Ic beghinse aent hooft, tzelve makende met eenen omkeer, beghoost met de snede vande Penne, ende voleynit inden rugghe opvvaerts gaende; daer naer keerende de Penne op het platte, hale neffens het beghin van haer hooft eenen rechten nedetgaenden trec met eenen voet onder daer aen, een vveynich gebogen, ende zonder afgaen, make den buyc op de maniere van een halve ronde, beghoost vvt den voet met de snede, ende opvvaerts gaende inden rugghe, sluyte haer lichaem int midden toe aent begin van thoost; sy vvordt ooc ghemaect met eenen trec.

De *c* vvordt beghoost ghelijc de *a*, makende haer lichaem als den eersten halven ronden trec der zelve, scherp vvtgaende, daer na de Penne lichtende, make haer hooft na de maniere van een recht-snoer, met het halve platte vande Penne; Sy vvordt ghemaect met twee trecken.

Om de *d* te maken, zoo continueer ic den eersten trec vande *a*, als oft icken rondt toe vvilde sluyten, ende stijghe de Penne inden rugghe schuyns opvvaerts over haer lichaem, na de maniere vanden *Obliquen* trec, eens zoo hooch als de letter lanc is; vvel verstaende, als ic die op haer mate schrijve, ghelijc ooc alle de andere leden onder en

boven vvtſchietende, op ghelijcke proportie behooren ghemaeft te vvorden: maer indeloopende Letteren moghen dezelve vvcl vvat vvryer ende onbedvvongher vvtfvveven; doch daer op vvcl lettende, datſe malkanderen tuſſchen de reghelen niet en verdringhen, noch gheene vervvarringhe en maken; Sy moet ooc ghemaeft vvorden met eenen trec.

De **e** is de **e** bykans van vvelen ghelijc, anders gheen onderscheyt hebbende, dan dat haer hooft met de ſnede vande Penne een vveynich boven het lichaem beghoft vvordt; ende vvendende dezelve ſtracx metter halve platte na de rechte handt toe, voleynde die op de maniere als de **e**; Sy vvordt ghemaeft met tvvee trecken.

De **f** beghin ic boven haer lichaem, de helft van haer lengde hoogher, treckende met het platte vande Penne nedervvaerts tot beneden onder haer lichaem, de helft leegher danſe lanc is; ende keerende van daer vvederomme opvvaerts vvat rondtachtich tot daer ic beghoft hebbe, make ic haren hals metter ſcherp vande Penne, ende al in eenen vveghe thoofft daer aen metter platte van dien, door een kleyn douken vvat verachtich, oft een vveynich vvtgheſtrect na de rechte handt toe; daer naer keere ic metter vaert de Penne op haren ſlincken kant, buyghende de vinghers een vveynich binnens handt, en trecke alzo haren ſteert onder vvt lichaem nedervvaerts, zoo fijn en ſubtiyl alſt de ſnede vande Penne geven kan, tvvelc gedaen zijnde, vvende ic de Penne ſtracx vvederom op haren rechtē kant, en make daer mede een kleyn trecxken door tlichaem, tvvelc haer volkomen maecſel is: Ic make dezelve noch op eē ander maniere, namelijk, treckende eerſt haren ſteert met de ſnede vande Penne nedervvaerts, ende van daer vvederom licht opvvaerts keerende, verzette ſtracx de handt, dat de Penne komete vallen op haer platte, ende ſvveve alzo van daer het

lichaem moet ghemaeft vvorden, neffens den eerſten ſijnen trec, gehaelt met de ſnede vande Penne tot aent beghin vanden zelve, ende make al met eenen trec den hals ende thoofft zonder afgaen, doorsnijdende daer naer het lichaem, als voren: haer hooft vvordt ooc ghemaeft met eenen omtrec, als hier **f** zoo hooch en vvijdt als de ſpatie tuſſchen de reghelen lijden kan.

De dobbel **ff** vvordt ghemaeft van tvvee **ff** aen malkanderen ghebonden: Ic make aenden hals van d'eerſte **f** eenen trec, ghelijc als eenen boghe, gehaelt met het platte vande Penne, ende dien voleyndende, make ic de tvveede **f** daer aen hanghende, op dezelve maniere als d'eerſte, tvvee-mael zoo vvijdt van malkanderen alſe dic is, en doorsnijde beyde de lichaemē te gader met eenen trec, als voren.

De **f** vvordt ooc gebonden aē een **e**, op deſe vvijſe **ff**, ofte makende den hals mette ſnede vande Penne vvat langher vvtgeſtrect, en een vveynich gheboghen, ende dezelve om-keerende teghens den rugghe opvvaerts, vvende ic de Penne ſtracx opt platte, ende valle alzo midden door den hals recht nedervvaerts tot onder aenden voet toe vande letter, doorsnijdende beyde de lichamen met eenen trec, op de maniere vande dobbel **ff**; Sy vvordt noch op meer andere manieren aende **e** ghehanghen, ghelijc men in myne loopende handen zien mach, doch hier te lanc om te beſchrijven.

De **g** beghin ic ghelijc den eerſten halven ronden trec vande **a**, dien ghemaeft zijnde, hale ic daer neffens al in een reyle metter platte vande Penne eenen rechten trec, dien een vveynich draeyende na de rechte handt toe, eens zoo lanc als tlichaem is, daer naer, zonder de Penne te lichten, make ic den ſteert, beghinnende met de ſnede der zelve, ende deysende na de ſlincke handt toe, ſtier ic de Penne inden rugghe, een vveynich opvvaerts gaende, tvvee-mael zoo vvijdt als tlichaem

tlichaem lanc is, ende voor tleste fluyte dezelve boven toe, met een trecxken ghehaelt int halve plat vande Penne licht vvtſchietende; Sy moet ghemaect vvorden met tvvee trecken.

De *β* neemt haer vvfen vande *β*, anders geen verſchil hebbende, dan dat het lichaem onder open is: Niet dat van noode zij, dat als ic de *β* vvil maken, ic een *β* make, maer hebbende ghemaect thoofte ende den rechten nedergaenden trec op de maniere vande *β*, hale ic vvt het midden van tlichaem dicht aent thoofte, zonder afgaen, den buyc van boven nedervvaerts gelijc als een virgula, dien voleyndende inden rugghe vande Penne, ſtijghende na de ſlincke handt toe, met een kleyn douken, doch vermijndende dat ic den voet vanden rechten nedergaenden trec niet en rake, op datſe onder niet geſloten en vvorde, ende de *β* ghelijc zij: Ic hale den buyc noch op een ander vvijſe, te vveten met eenen om-keer als deſe *g*, oft met eenen ſteert, ghelijc als de *g*, dien halende onder voorby tlichaem tvvee-mael zoo lanc als tzelve groot is; Sy vvordt ghemaect met eenen trec.

De *ι* en heeft ooc gheen kleyn deel aende vruchtbaerheyt vande *α* ende *β*, als zijnde de ghene die de beenkens van alle d'ander letteren haer ſchepſel gheeft: Ic beghinſe met een kleyn trecxken, ghaelt met de ſnede vande Penne, ende make het lichaem met tplatte der zelve recht nedervvaerts gaende, aent eynde van tvvelcke, dat voleyndende, ic ooc een ſcherp trecxken make, om haer zoo veel te meer levens ende gratie te gheven, zonder devvelcke ſy als ſtomp ende zonder eenighe vercieringhe zoude vvfen, zijnde dit de meeſte fraeyicheyt onſer Gheſchriften, dat dezelve vet ende ſcherp gheſchreven vvorden.

Aengaende de *ι* conſone oft langhe *ι*, die vvordt ghemaect op deſer manieren *ι*. Van vvvelcke tvvee *ι* de dobbel *ι* ghemaect

vvordt, hechtende dezelve beyde aen malkanderen van onder opvvaerts met de ſnede vande Penne, die makende met eenen trec.

De *ε* vvort ooc ghemaect vande *β*, naer-larende maer alleenlijc den buyc vande zelve, ende in plaetſe van dien een ronde *ε* daer aen voegende: Ic make thoofte vvat ronder en grooter, doch op dezelve maniere, ghelijc thoofte vande *β*; Sy vvort ghemaect met eenen trec, ende op verſcheyden manieren, die ic hier naer laten zal te beſchrijvẽ, om den Leerline door de veelheyt der zelve het verſtand niet te verduyſteren.

De *ε* en is anders niet dan een deel vande *β*, te vveten, het thoofte met den recht neder-gaenden trec, den vvvelcken ic onder een voeten make met de ſnede vande Penne, oft rondt ſcherp vvtgaende: zijnde deſe de bequaemſte om aen een ander letter ghebonden te vvorden, ende om een dobbel *εε* aſte maken, devvelcke vanden voet dvveers door het lichaem aen thoofte van d'ander ghehecht vvordt, al met eenen trec.

De *μ* vvordt ghemaect vande *ι*, te vveten van dry beenkens aen malkanderen ghebonden: Ic beginne ende make het eerſte beenken ghelijc de *ι*; tvvelc ghemaect zijnde, hanghe ic het tvveede daer aen van onder opvvaerts, tuſſchen beyde de beenkens, ſchuyns door-gaende, na de maniere vanden *Diagonalen* trec, ende handele alzo ooc met het derde, tzelve voleyndende ghelijc de *ι* ſcherp vvt; Sy moet gemaect vvorden met eenen trec, zonder de Penne van tpiampier te lichten.

De *ν* vvordt ghemaect van de tvvee leſte beenkens vande *μ*: En alſt ghebeurt dat een van beyde deſe letteren geſtelt vvort aent eynde van een vvvoordt, zoo vvordt tleſte beenken der zelve ghemaect met eenen ſteert, op de maniere vande *g* ende *β*, doch al vvt zoo lanc

niet, ende dat, om dat dezelve *Lettres finales* zijn: Dese twee voorſz letteren *m* ende *n* zijn het eenighe cieraet aller Gheſchriften; ende derhalven daer op vvel dient ghepaſt te vvorden, dat de beenkens der zelve recht ende even vvijdt van malkanderen ſtaen, ende het een niet hoogher noch leegher dan het ander: De finalen zijn deſe *m* *n*.

De gheſtalte vande *o* heb ic ghenoechſaem bevveſen vvt de *a*, overmits datmen bykans een *o* moet maken om de *a* een goede forme te gheven: Ic make die vanden eerſten trec der zelve, ende kome vanden voet met de ſnede opvvaerts gaende, ende ſluyte die rondt toe in den rugghe vande Penne: Ic ghebruycke noch een ander ſoorte der zelve inde loopende Letteren, ghemaect op de maniere als deſe *o*; Sy vvorden elc ghemaect met eenen trec.

De *p* beghinneicals de *i*, doch make den trec onder eens zoo lanc, ende daer na make ic tlichaem ghelijc den buyc vande *b*; Sy vvordt ghemaect met twee trecken.

De *q* en verſchilt vande *a* niet dan den ſteert, den vvelcken eens zoo lanc recht neer ghetrocken vvordt als het lichaem groot is; Sy vvordt ghemaect met eenen trec.

VVy hebben dry ſoorten van *r* *s* *t*: D'eerſte is een voor *r*, dat is, die int beghin vande vvooorden gheſtelt vvordt, ſy neemt haer forme vande *i*, makende onder aende zelve een voetke onder vvar holachtich, ghelijc tzelve vande *b*, vvt het vvelcke ic inden rugghe vande Penne opvvaerts neffens het beenken vande *i* riſe, tot opt derde deel naer van haer lenghde, ende keere van daer inde ſnede vande Penne ter rechter handt toe, ende make haer hooft metter halve platte vande Penne, licht vvtvlieghende, om die aende naeft-volghende letter te koppelen: De tweede is een ronde *r*, ende vvordt ghemeynlic gheſtelt neffens andere ronde letteren binnen in een vvooort,

namelijc na de *b* *d* *o* *p* en *v*: Ic beghin dezelve met een ſijn trecken, ghehaelt met de ſnede vande Penne over-kant, ende make het hooft, treckende met het halve platte der zelve naer de rechte handt toe, half zoo vvijdt als tlichaem lanc is, ende voleynde dezelve metten eerſten trec vande *a*, die ic al in een reyſe aen het hooft hanghe: De derde is een *r* finael, dat is een *r* die aent eynde van een vvooort gheſtelt vvordt verſchillende met de eerſte niet, dan dattet hooft met eenen dou vande Penne, oft langher met het platte der zelve vvt ghehaelt vvordt; Sy vvorden elc met eenen trec ghemaect.

Ic ghebruyc ooc vier ſoorten van *f*, vande vvelcke d'eerſte een langhe *f* is, gheen verſchil hebbende met de *f*, dan het trecken dat midden door tlichaem loopt; het hooft vvordt verandert ghelijc tzelve vande *f*: D'andere dry zijn kleyn *s* *o* *z*, vvaer van ic d'eene ghebruycke midden inde vvooorden vande loopende Letteren, om die aen d'ander te binden: Ic hebſe ghenomen vande Franſoyſen, ende vvordt ghemaect op de maniere vande kleyne Italiaenſche ronde *s*, doch recht ſtaende: D'andere twee zijn finalen, ende vvorden gheſtelt aen het eynde vande vvooorden; d'eene make ic van een *e*, halende aen thoof der zelve met de kant vande Penne een kleyn om-trecken vvtvlieghende na de rechte handt toe ghelijc een half maenken: D'andere is een ronde *z*, ende vvordt ghemaect vande *i*, doch over-dvveers ghetrocken na de rechte handt toe, keerende terſtont de Penne inden rugge na de ſlincke om het lichaem te maken, tvvelc ic ſluyte met de ſnede vande Penne aenden eerſten trec, ende paſſerende een vveynich daer over, make aent eynde der zelve het hooft met een douken vande Penne, licht opheffende: Ic en ſtelle dezelve niet aent eynde der vvooorden, dan by zoodanighe letteren, aende vvelcke ſy ghebonden kan vvorden met eenen trec.

Hoewel ic ooc veel verscheyden soorten van **ε** gebruycke, zoo inde staende, als inde loopende Letteren, en zal ic hier nochtans maer dryerley ghestalten beschrijven, die inde stil-staende Letter niet naerghelaten moghen vverden, ende ooc verklaren vvaer die ghestelt moeten zijn: te meer ic ghemeret heb dat eenighe die onverscheyden plaetsen gheven, die zettende achter oft voor int beghinsel van een vvoordt, daerse niet te passe en komen, ende ooc met d'ander letteren niet en kunnen ghebonden vvorden: D'eerste is een voor **ε**, ende vvordt beghoft boven het lichaem met den slincken hoec vande Penne vvat scherpachtich, treckende een vveynich na de slincke hant toe, ende voorts recht nedervvaerts int platte vande Penne een luttel gheboghen, doorsnijdende het lichaem op de maniere vande **f**: Detvveedde **ε** stelle ic int midden vande vvoorden, sy vvordt ghemaect vande **i**, anders niet verschillende, dan dat dezelve een dendeel langher boven tlichaem ghemaect vvordt, ende doorsneden ghelijc de eerste: Dese **ε** vvordt altemets ooc ghezetaent eynde van een vvoordt by zoodanighe letteren, die aen d'ander niet ghebonden noch gehecht en kunnen vvordē: De derde **i** is de **i** zelve, aende vvelcke ic onder een voeten make met de snede vande Penne, een vveynich lancvvorpich ende licht vvt schietende, sy vvordt alleenlijc maer ghevoecht aen het eynde van een vvoordt, by zulcke letteren, aende vvelcke sy ghebonden kan vvorden, ende anders niet.

VVy gebruycken ooc tvvee soorten van **υ**, d'eene is een consone, ende d'ander een vocale: De consone vvordt op vele verscheyden manieren vervvandelt, zonderlinghe inde loopende letteren,

doch zal alhier (om des kortheyts vville) maer de ghedaente van d'eene beschrijven, devvelcke ic beghinne met de snede vande Penne over-kant opvvaerts gaende, en trecke dezelve op tplatte van boven rondt nedervvaerts na de slincke handt toe, op de maniere van een virgula, makende onder daer aen een voeten, treckende tzelvde na de rechte handt toe, en zoo voorts inden rugghe vande Penne rondt opvvaerts gaende, formere den buyc na tstatioen vande **ε**.

De **υ** vvordt ghemaect vande **υ**, hanghende tvvee der eerster trecken aen malkanderen met de snede vande Penne van onder opvvaerts gaende, ghelijc ic de tvvee beenkens vande **υ** te zamen binde ende make voorts daer aen den buyc vande **υ** als voren; Sy vvordt ghemaect met eenen trec.

De **υ** vocale vvordt ghemaect vande **i**, hanghende tvvee der zelve beenkens aen malkanderen, sy is de **υ** niet zeer onghelijc, verschillende maer hier-inne, dattet eerste beenken vande **υ** van onder den voet, tot boven aen thoofte van het ander ghehaelt vvordt, daer ter contrarie het eerste beenken vande **υ** aent ander ten halven vveghen maer ghehecht en vvordt; Sy vvordt ghemaect met eenen trec.

Van dese **υ** vocale vvordt ooc altemets de **g** ghemaect, te vveten, treckende het leste beenken vvat langher vvt, na de maniere vande **g**, hier voren beschreven, en makende al met eenē den steert daer aen op dezelve vvijse, ende voor het leste, sluytende dezelve boven toe met een recht doorgaende treccken, ghemaect inde snede vande Penne.

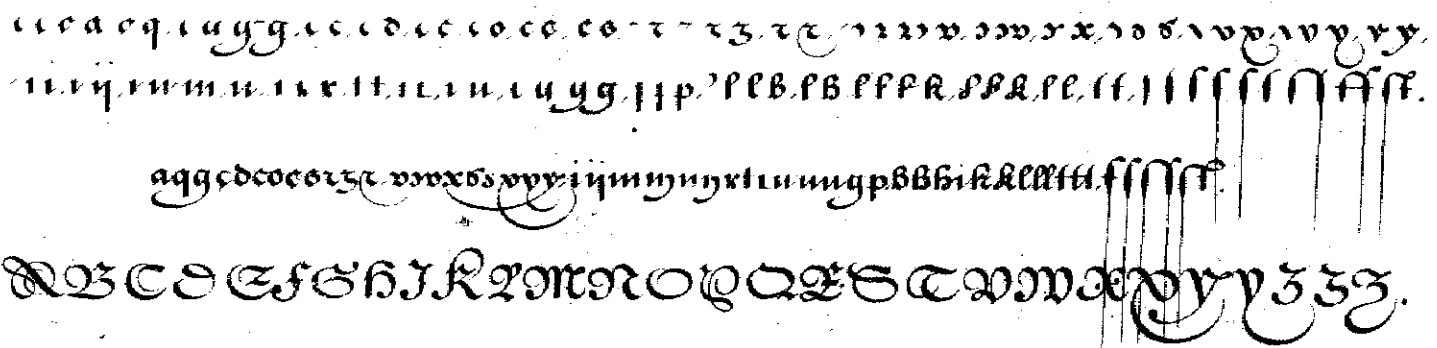
De 2 beghin ic op de maniere vande loopende , te vveten, met de snede vande Penne , ende met het platte na de rechte handt toe nedervvaerts gaende, vwendende de Penne stracx inden rugghe opvvaerts, die draeyende na de slincke handt toe, ende vare met de snede vande Penne midden door tlichaem , makende al in eenen vvege den steert met eenen omkeer, gelijc een halve ronde, scherp vvtvliegende na de rechte handt toe; Sy vvordt ghemaect met eenen trec.

De 2 vvordt ooc op de zelve maniere ghemaect, behalven dat ic den buyc van boven beghinne, ende den steert onder aenden zelven op de kant vande Penne vvthale : Ic ghebruycke noch een ander fatsoen van dese letter, die makende boven een hooft, op de maniere vande ronde 2, van tvvelcke ic met de snede vande Penne schuyns

nedervvaerts dale neffens den voet vanden eersten trec om den steert te maken, stootende de Penne op den rugghe na de slincke handt toe, rondt vvtvschietende; Sy vvorden elc ghemaect met eenen trec.

De 3 vvordt ooc ghemaect vande voorfz ronde 2, makende aen thoof der zelve een fijn trecxken, ghetrocken met de Penne schuyns nedervvaerts na de slincke handt toe, tot de helft van hare lenghde, en keerende vvat te rugvvaerts, kome ic int platte vande Penne nedervvaerts draeyende; ende voorts na de slincke handt stijghende, make haer een kleyn steertken, beghoft met de snede, ende voleynt met den rugghe vande Penne, oft een douken der zelve: Ic make dezelve ooc met eenen omkeer, als oft ic een ronde 2 vvilde maken, doch vvende de Penne stracx na de slincke handt toe, en make den steert als voren.

Grondt ende fondament vande Nederlandtsche Letter.

I Ebbende nu beschreven, en duydelijc aengevvesen de meeste ende byzonderste trecken van yeder letter alleene, ende ghe-noechsaem verclaert haren oorspronc, maecsel ende propor-tie, hevet my goet ghedocht, na dat ic al in eenen vveghe gheleert hebbe vvelcke letteren met twee trecken oft in twee reysen moeten ghemaect vvorden, hier int korte aen te vvijfen vvelcke letteren haren oorspronc, vvesen ende ghestalte d'een van d'ander nemen. Alle onse letteren nemen meest haren oorspronc van dese vijf letteren *a b f i v*: De letteren die haer schepsel vande *a* ontfangen, zijn dese, te vveten, *o o g q r z*: Die vande *b* zijn *g h e t*: Vande *f* vvorden ghe-maect *ff ff f*: Vande *i* komen *m n p x t i u*: ende vande *v* con-sone *w e z b*: De ghene dan die de maniere, forme, ende ghestalte deser vijf letteren vvel vast zal begrepen hebben, mach hem verzeke-ren de andere daer vvt met minder moeyte volkomentlijc te kunnen maken. Daeromme rade ic alle de ghene die tot perfectie vant vvel schrijven begheeren te komen, dees vijf principale letteren, als zijnde levendighe oorspronghen van alle d'ander, vvel te leeren, om de reste een goede forme ende maecsel te gheven, ende alzoovervolgens een fraeye valte handt te moghen schrijven: die sy zullen moghen beko-

men, vvel lettende op den aerdt van elcke letter int byzonder, en hoe dezelve aen malkanderen moeten ghebonden vvorden, vvele des eenighen vvech is om vvel ende rasch te schrijven, bestaende princi-palijc den spoet inde tzamen-bindinge der lettere, die met dese twee treckens / — aen malkanderen gebonden vvorden. Het een vvort gemaect met de snede vade Penne dvveers over zijde, bindede alle de letteren die van onder opvvaerts aent hoeft, oft int midden vande naest-volghende letteren gebonden vvorden. Het ander vvordt ghe-maect recht voor hem, na de maniere van een recht snoer, en vvordt ghehaelt midden door tlichaem vande *f* ende *t*, ende sluytet hoeft vande *g*; bindende alle de letteren tzamen die hoeft aen hoeft ghe-bonden vvorden, als ooc de ghene die dvveers door tlichaem aent hoeft van een ander ghenaken, ghelijc den Studiosen door ondervin-dinghe en ervarentheyt vvt myne Schriften leeren kan: Verhopende met Godts hulpe ter gheleghender tijdt daer van een breeder verkla-ringhe door eene aenvvijfinge der zelve letteren te doen, om na ver-moghen dese Konste te doen floreren, ende allen Liefhebbers ende Leerlinghen een goet vernoeghen te gheven, om hun dezelve per-fectelijcken in te beelden.

Kort bericht vande loopende handen.

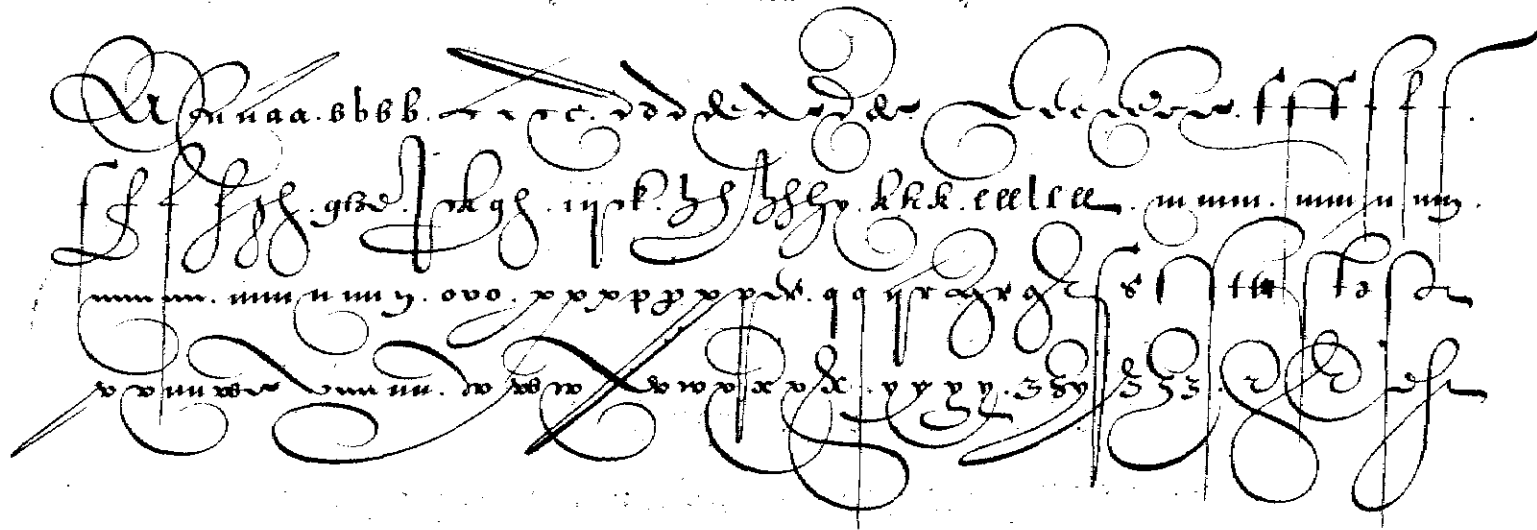
DE loopende handen zijn, gelijk ic hier voren verclaert hebbe, dryerley, namelijc de *Staende*, *Gheschovene*, ende *Vallende*; Dese vvorden noch verandert na de grootte, kleynte, dicte ende dunte diemensse gheeft, ende ooc na datse stil oft rasch, dicht ofte vvijt van malkanderen gheschreven, ende na dat hare leden (dat zijn de

trecken die onder ende boven de reghels vvtvliegghen) kort oft lanc vvtghehaelt vvorden: haer meeste cieraet is, datse vollijvich en sterc doorgaende gheschreven vvordt, ende dat alle de letteren na der Pennen aerdt onder ende boven aen malkanderen ghebonden zijn; als ooc van ghelijcken de hoofden ende steerten die onder en boven

de reghels vvtghetrocken vvorden, ende dat dezelve niet confuselijc door malkanderen en loopen, maer liber ende vry haren volkomen streec hebben, zonder dezelve met eenighe andere *Bastacrdt* Letteren, als Spaensche oft Italiaensche te menghelen, dewelcke haer berooven vande gratie ende levendicheyt die sy van haer zelve heeft, ende veel eer schijnt een vremde Letter te vvesen, dan onse eyghene natuerlijcke Nederlandtsche handt, die in verscheydenheyt van letteren rijcker en overvloedigher is dan eenighe andere Natien, ghelijc zulcx vvt de verghelijckinghe van onse en hunne Gheschriften klaerlijc kan ghe-

zien vvorden: ende tot bevestinghe van dien, hebbe dese vier naer- volghende reghels der veranderinghe van onse loopende Letteren vvel vvillen hier by voeghen, zonder vande zelve eenighe andere instructie te doen, ofte by fondamenten te verdeelen, overmits yder letter int particulier, door haer eyghen zelfstandicheyt vvel zoude dienen ontleedt te vvorden, tvvelc voor desen te lanc zoude vallen te verklaren: biddende den Konst-lievenden, hem hier mede te laten contenteren, ende desen mynen vlijt ende arbeyt voor aenghe- naem houden.

Veranderinghe der Nederlandtsche loopende Letteren.

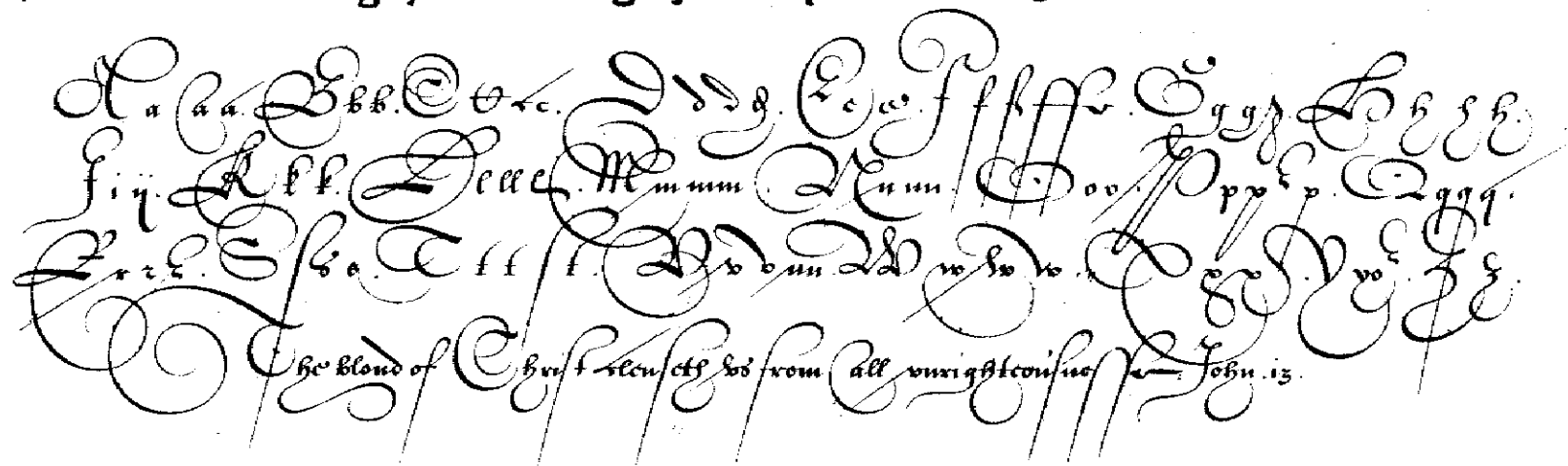
Instructie vande Enghelsche Letteren.

DE Nederlandtsche, Fransche, ende Engellsche Letteren hebben bykans zulcken ghelijcformighe ghestalte, vvesen, en lichaem, dat ic onnoodich achte vande Enghelsche Letteren eene vvijsloopighe verklaringhe te doen; nochtans om alle curieuse ende studiense Gheesten te voldoen, zal ic (int voorby gaen) die ooc een vveynich aenroeren, ende hare forme int korte beschrijven.

De principaelste Enghelsche Letteren zijn dryerley: D'eerste is een maniere van grove Letter, die zeer schoon staet, en die onse *Bastarde* Letter niet zeer onghelijc en is, vvtghenomen dat de hoofden ende steerten vvat verschillen, ende dattet lichaem al vvt zoo vet niet gheschreven en vvoordt: De tweede is een stille-staende handt, die alleen

onder lieden van state int ghebruyc is: ende de derde vvoort ghe-naemt de loopende handt, die voorvvaerts-over vallende gheschreven vvoort, doeh vande zommighe vvat verachtich, die ic ooc meest prijse, vvt oorlake, ghelijc ic ghezeyt hebbe, dat een vette ende vvel ghevoedde Letter de behaechlijcste is. Andere vvederomme schrijvense vvat magerder ende kleynder van lichame: Hun Capitalen en verschillen van d'onse ooc niet vele, alhoevvel dezelve zommige grepen en slingeren hebben, die d'onse vvat contrari zijn: De steerten ende leden moghen vvel vvat differeren, maer lichaem moet altyts syn ghestalte houden; derhalven ic hier ooc maer de forme der zelve stellen zal, zonder die t'ontleden oft by fondamenten aen te vvijsen.

De ghestalte der Enghelscher Capitalen ende kleyne Letteren.

Instructie vande Hoofdwytsche Letteren.

REsteert een vveynich vande Hoochduytsche handen te spreken, vande vvelcke ic int leste hebbe vwillen handelen, om dat dezelve meest van onse Letteren int vvesen verschillen, hoevvel nochtans dat die de slechtste niet en zijn: vvant zoo men de *Fraetuer* Letter kleyn ende groot, gheleghde ende gheschovene vvel aenmeret, ende vervolghens dien de *Canzellery* Gheschriften op verscheiden manieren, met hare trecken ende Capitalen, zalmen moeten bekennen, dat dezelve niet minder cieraets noch gratie en hebben als eenighe van alle andere Nationen.

Ende belanghende de ghemeyne Hoochduytsche handen, en zijn ooc niet minder behaghelijc, als nut ende bequaem om rasch te spoeden: behaghelijc zeghic, om dat dezelve vollijvich ende vvel ghevoedt zijn, ende bequaem om te voorderen, overmidts dese Letter rondt ende kort valt, ende vvel ghebonden is, ende derhalven vvel rollen ende rasch voortschieten moet. De voornaemste van dese zijn

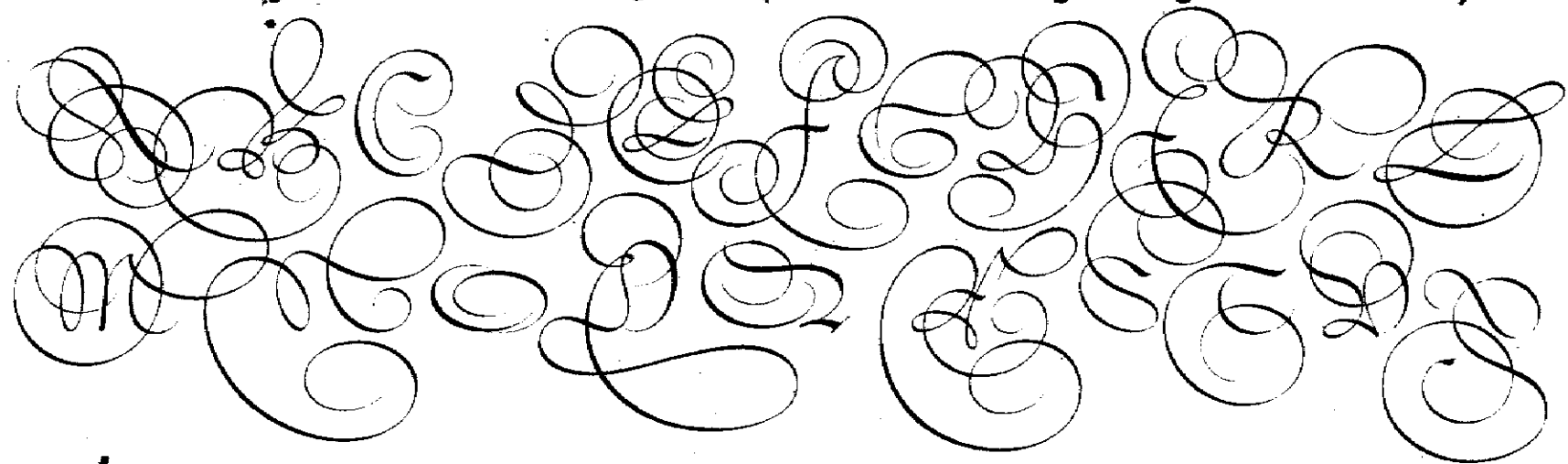
de *Ronde* en *Curente* hant, vande vvelcke de *Ronde* vvel de schoonste is: Sy en verschillen d'een d'ander niet vele, dan dat de *Ronde* vvat korter van lichame gheschreven vvordt, ende datse achter-over valt, contrari de *Curente*, ende daeromme ooc met verscheyden aerdt van Pennen gheschreven vvorden, ghelijc ic hier voren verklaert hebbe.

Daer zijn noch meer andere soorten van Hoochduytsche Gheschriften: maer om de memorie ende verstandt der Aenkomelingen niet t'overlasten met te veel verscheyden manieren van Gheschriften over-hoop by-een te halen, heb ic maer alleenlijc den aerdt ende de fondamenten deser twee hier by vvillen voeghen: vvt d'ervarentheyt der vvclcker men lichtelijc tot de maniere van alle d'andere zal kunnen gheraken, bestaende meest de veranderinghe der zelve, inde verscheydenheyt der *m m*: vvant ghelijc de Hoochduytsche Meesters zelve schrijven: *Wie mancherley m/ so vil arten Schiffen.*

*Grondt ende fondament der Hocheduytſcher
Currendt-ſchufften.*

Handwritten musical notation on a single staff, featuring various note values and rests, with some text written below the staff.

Al zoo verscheydene Lief-hebbers zommighe stucken van
myn Boec ghesien hebbende, hun lieten duncken dat eeni-
ghe Capitalen die int beghin vande Materien staen, voor
den ghenen die eerst inde Konst van vvel schrijven beghinnen te stu-
deren vvat te svvaer zouden moghen vvesen om naer te volghen, he-
vet my goet gedocht dese Nederlandtsche, Italiaensche, en Spaensche
Capitalen, tot een besluyt en eynde deses Boecx, hier by te voegen, op
dat den Aenkomelinghen ende Studenten gheen oorfake van beletsel
en zouden hebben, in hun goet beghinsel voorts te varen, ende te
komen tot hunne goede begheerten van vvel en perfect te schrijven.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z

2 B B C D D E F G H I J K L M N O P P
Q Q R R S T T U V X Y Y Z Z.

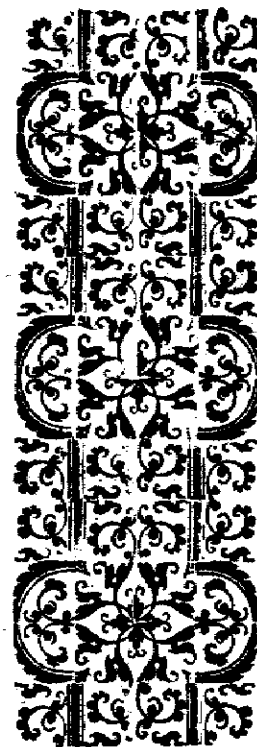
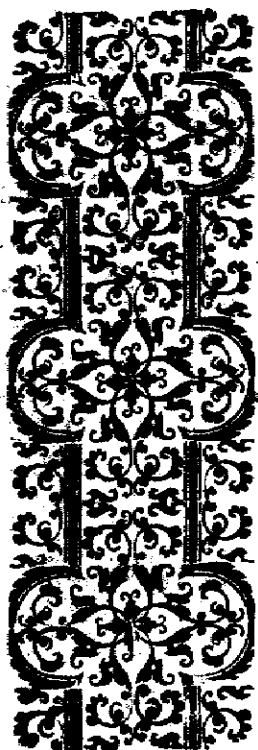
De andere, die inde handelinghe vande Penne vvat bedreven zijn, en dese hun te slecht vallen, lust hebbende voorder te komen, zullen hun moghen oefnen inde Capitalen hier voren gaende, als ooc met myne voor-ghestelde ghedichten; dewelcke, alhoewel die niet en vervolgen na d'ordre vanden *A-b*, ic nochtans te vveghe ghebracht hebbe, voor de ghene die eenighe Materi-boecken op zoodanighe maniere zullen willen schrijven, den gheheelen *A-B* daer inne te vinden zij, hebbende egheene van dien naer-ghelaten, maer tot de *Z* toe ghemaect, ja van elcke letter bykans twee ofte dry, welc ic ghe-

daen hebbe om eenen yghelijcken ten vollen te contenteren, ende te verhoeden, datmen my zoude moghen beschuldighen, niet zoo veel voor den eenen als voor den anderen gevrocht te hebben: Biddende alle Penne-beminders, dit myn vverc in danc te nemen, ende mynen goeden vville ende affectie die ic gehad hebbe van meerder te doen, maer door myn heer *Kort-penninc* belet is gevonden, hoewel nochtans hy my syn handt in dit vverc mildelijc gheleent heeft; ende dat my dit Boec op groote kosten staet, ende ic tzelve met veel moeyten ende grooten arbeydt voleyndt hebbe: Doch

*Ghelijc een Vrouw, naer dat sy heeft ghebaert,
De pijn' vergheet, in rust zijnde ghezeten:
Den arbeydt ooc, die my dic heeft beswaert,
Om brengen voorts, dat vverc na rechten aert,
Nu't is volbrocht, heb ic dien meest vergheten.*

FINIS.

Rien n'est meilleur en ceste Terre,
Que l'Homme de bien puisse querre,
Comm' le Roy Salomon proclame,
Que d'avoir vne bonne F A M E.

Instruction methodique de la
Lettre Francoise.

aa. u u u u m m n n o o p p q q r r s s t t u u v v x x y y z z

cc. e e e e d d c c c c

aiiuqvvvtur. h h l p s o c d e e z

Je souzignie par le Roy Louis le Grand
Lecteur de la Cour de France.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll
Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Fundamento della Lettera Española Redoncilla.

ioa. c. e. d. o. u. g. i. o. q. p. p. l. b. f. b. h. f. f. f. l. l. c. k. l. l.
i. r. n. m. r. n. r. r. u. l. t. v. x. y. z. 3. 2. 5. 5.

Maccedo go q p. b. h. f. k. l. l. l. m. n. r. r. u. t. v. x. y. z. s. e. f.

Instruction para formar la letra Española bastarda.

Tea: c. e. ed. ed. og. og. pp. qq. bb. ll. ss. hh. ff. kk.

ll. mm. nn. rr. z. uu. tt. vv. xx. yy. zz.

Aaaceefddggooqqllpp.bb.ll.hh.ss.kk.mnnrrutvvxxz.

Verbeeljinghe vande Textur letter.

v r x y r n r m u r v r w i c a u s s z z z
i c e c o c a g d e q l t p p l b t h k l f f z

ij r r y n m m u w a s s z c c o g d q t p l b h k l s t t x

Wondement vande Practur Letter.

 Vondement vande Practur letter.
 A l o o a o g o q c c d c o l e s s s s f b f h f k l s s f i t
 m m m m u i n r r v v i n w w p r r r v z z z z
 A g q c e d o s s b h f k l s s f i t m m u i r v v w p r x x v h z z z